

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Τρίτος

Συνδρομή ἑτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 10, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20 — Αἱ συνδρομαὶ ἔρχονται ἀπὸ
1 ἰανουαρίου ἑκάστου ἔτους· καὶ εἶναι ἑτησίαι· Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως: Ὁδὸς Σταδίου, 6.

1 Μαΐου 1877

ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ

ΕΚ ΤΟΥ ΠΕΡΙΠΛΟΥ ΤΟΥ ΚΟΜΗΤΟΣ ΒΕΒΟΥΑΡ

Συνίχται· ἰδὲ σελ. 257.

4 Σεπτεμβρίου.—Ἡ νῆσος Βάν-Διέμεν διασχίζεται ἀπὸ βορρᾶ πρὸς μεσημβρίαν ἐν διαστήματι διακοσίων χιλιομέτρων διὰ μεγάλης ὁδοῦ, κατασκευασθείσης ἄλλοτε ὑπὸ τῶν καταδικῶν, καὶ δι' αὐτῆς διευθυνόμεθα εἰς τὴν μητρόπολιν πλησίον τοῦ πόλου, ἐπὶ ἀμάξης ἀγγλικῆς συρομένης ὑπὸ τεσσάρων ἵππων. Ἀναχωροῦμεν τὴν αὐγὴν περὶ τὴν πέμπτην ὥραν ἐν μέσῳ χώρας ὅσον ἕνεστι χαριστάτης· καὶ νῦν μὲν διερχόμεθα δι' ἀγρῶν ὡς ἐν Ἀγγλίᾳ, νῦν δὲ δι' ἀγρίων δασῶν μεστῶν ποιμνίων, ὃ δὲ σιδηρόδρομος, διαγεγραμμένος μεταξὺ χειμάρρων καὶ βράχων, εἶναι καλὸς ὅπως καὶ παρ' ἡμῖν. Εἰς τρία διάφορα μέρη εὐρισκόμεθα μεταξὺ ὠραίων πανοραμμάτων, ὅθεν βλέπομεν τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς νήσου, καὶ μετὰ ὁδοπορίαν δεκαπέντε ὥρῶν εἰσερχόμεθα εἰς τὴν σιωπηλὴν πόλιν.

15 Σεπτεμβρίου.—Δέκα ἡμέραι παρῆλθον ἄλλως ἢ ὅπως εἶχομεν φαντασθῆ· εἰς τὴν πόλιν ταύτην, ἥτις κατ' ἀρχὰς μᾶς ἐφάνη ὡς ἡ μελαγχολικωτάτη τῶν πόλεων τῆς Σκωτίας, ἐφιλοξενήθημεν ἐγκαρδίως. Ὁ διοικητής, ὁ συνταγματάρχης, οἱ ὑπουργοί, ὁλόκληρος κοινωνία πεπαιδευμένη, εὐτυχῆς καὶ φαιδρᾶ, ὑπεδέχθησαν εὐμενῶς τὸν πρίγκηπα, οὗτινος τὴν ἄφιξιν ἐθεώρησεν ἡ ἀποικία ὡς γεγονός· ἀσυνήθης καὶ εὐχάριστον. Ἡ νῆσος Βάν-Διέμεν, τὴν ὁποίαν οἱ κάτοικοι αὐτῆς, δικαιώτεροι τῶν γεωγράφων, ὀνομάζουσι Τασμανίαν, φημίζεται διὰ τὰς ὠραίας τῆς Misses ἢ κόρας καὶ τὰ ὠραῖά τῆς μῆλα, ὧν ἕνεκεν ἐχάσαμεν τὸν παράδειτον. Καὶ εὐθὺς προητοίμασαν σειρὰν ἐορτῶν, ὥστε καθ' ἑκάστην ἐσπέραν χορεύομεν, ποτὲ μὲν εἰς τὰς μεγάλας αἰθούσας καὶ τὰς πλήρεις ἀνθέων στοᾶς τοῦ διοικητικοῦ παλατίου, ποτὲ δὲ εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ προέδρου τῆς Ἀνω Βουλῆς καὶ τῶν μεγάλων ιδιοκτητῶν. Τὰ μεγάλα ἐπίσημα γεύματα ἐξ ὀγδοήκοντα συμποτῶν, αἱ μουσικαὶ συμφωνίαι, αἱ κωμωδίαι, αἱ ἵππασαί, καὶ τὰ πάντα μετὰ τῶν ὠραίων Misses, ἐγίνοντο αἰτίᾳ νὰ λησμονῶμεν ἀνὰ πᾶσαν ἡμέραν ὅτι εὐρισκόμεθα εἰς τοὺς ἀντίποδας. Μόνον τὴν Κυριακὴν ἐμένομεν ἡσυχῇ ὡς ἐνασχολούμενοι εἰς ἄλλο

καθῆκον εὐσεβές. Ἀνέβημεν δὲ μετὰ τοῦ καθολικοῦ ἐπισκόπου εἰς λόφον ὑπεράνω τῆς πόλεως, ὅπου μεταξὺ βράχων καὶ δένδρων ἀνεξήτησαμεν τὰ ἵχνη τῶν τάφων εἰς οὓς ἐτάφησαν οἱ τεσσαράκοντα ναῦται, οἵτινες ἀπέθανον ἐν ταῦθα κατὰ τὴν ἐκδρομὴν τοῦ Δυμὸν-Διρβίλλ τῷ 1840.

Ἄλλοτε πάλιν ἐπεσκέφθημεν μετὰ ἀμαζόνων, πέντε λεύγας μακρὰν τῆς πόλεως, ἄσυχον ἐξακοσίων ὀρφανῶν, ἀνατρεφομένων δαπάνῃ δημοσίᾳ, ἥτοι διὰ τριακοσίων χιλιάδων φράγκων κατ' ἔτος. Πάντα δὲ τὰ παιδιὰ, κοκκινοπρόσωπα καὶ δροσερὰ, ἔφερον πρὸς τιμὴν ἡμῶν τὸ ἐορτάσιμον αὐτῶν ἐνδυμα, καὶ δοθέντος συνθήματος κατεβρόχθισαν ἐν ἀκκρεῖ ἐξακόσια πλακούντια.

Μετὰ δὲ τὸ κατάστημα τοῦτο ἐπεσκέφθημεν τὰς φυλακάς, καὶ εἶδομεν τὴν μηχανὴν δι' ἧς διαπέμπονται εἰς τὸν ἄλλον κόσμον οἱ κατὰδικοι· ὃ δὲ φύλαξ εἶπεν εἰς ἡμᾶς μὲ βρετανικὴν σοβαρότητα· «ἡμποροῦμεν νὰ κρεμάσωμεν ἐν ἀνέσει καὶ ἐπτὰ ἀνθρώπους συγχρόνως.»

Ἐλησμονήσαμεν δὲ τὴν μελαγχολικὴν ταύτην σκηνὴν εἰς χορὸν δοθέντα ὑπὸ τοῦ Πρυτάνεως τοῦ Πανεπιστημίου, διαρκέσαντα μέχρι τῆς πέμπτης ὥρας τῆς αὐγῆς μεταξὺ ὠραίων καὶ ὠρατῶν ἐστολισμένων δεσποινῶν. Σημειωτέον δ' ἐν ταῦθα ὅτι καθ' ἑκάστην πρωτὰν δύο ἐφημερίδες, ἥτοι ὁ Ἐξεταστής καὶ ὁ Ἑρμῆς, περιγράφουσιν ἐν λεπτομερεῖα ὅλας τὰς ἐπισκέψεις καὶ ὅλας τὰς ἐορτάς εἰς ἃς περὶτρέφεται ὁ πρίγκηψ.

Ἡ μεταξὺ καθολικῶν καὶ διαμαρτυρομένων ἀρμονία μὲ κατέπληξεν ἀληθῶς, καθόσον οὐδαμῶς ἀλλαχοῦ ἀπαντᾶται τοιαύτη. Οὐδεμία φιλονεικία, οὐδεμία διένεξις, καὶ πολλάκις εἶδον εἰς τὰς ὠραίας ὑποδοχὰς τοῦ Διοικητοῦ τοὺς δύο ἐπισκόπους συνδιαλεγομένους ἐπὶ μακρὸν χρόνον ὡς δύο γέροντας φίλους, καὶ τοὺς δύο κλήρους φερομένους οἰκειότατα πρὸς ἀλλήλους. Κατὰ τινὰ μάλιστα τῶν μουσικῶν συναναστροφῶν ἐφάλη λειτουργίᾳ τοῦ Μότσαρτ μετὰ ὀργάνων καὶ παρθενικῶν χορῶν ἐκ φωνῶν ὑπὲρ τὰς ἐξήκοντα. Εἶδον δὲ ἐν καιρῷ τοῦ Πιστεύω τοὺς δύο ἐπισκόπους κοιμωμένους βαλύτατα πλησίον ἀλλήλων. Εὐτυχῶς μετὰ τὴν ἱερὰν συμφωνίαν συνεκροτήθησαν χοροὶ, καθ' οὓς ὅλος ὁ νεανικὸς κόσμος τῶν ὠραίων παρθένων ἤρχισε νὰ

χορεύη ἀκατάπαυστα ὥστε κατέλαθεν ἡμᾶς ἡ ἡμέρα δαιμονούντας εὐφροσύνης.

Τὴν δ' ἐπιούσαν ἐπεσκέφθημεν, μεταξὺ βρά-
χων ἀγρίων ἀλλὰ καὶ ὠραίας φύσεως, ἰχθυο-
τροφείον δι' ὃ καυχῶνται οἱ Τασμανοί. Ἐν μέσῳ
καταρράκτων καὶ κρημνῶν βλέπομεν ποταμὸν
πλατύν, ταχύν καὶ καχλάζοντα, ὅπου ὑπάρ-
χουσι ρυάκια, ἐν ᾧ γεννῶνται καὶ ἀνατρέφονται
ἰχθύες· ἡ κυβερνήσις φροντίζει ἰδιαιτέρως περὶ
αὐτῶν καὶ διὰ τοῦτο μετέφερε τὸ παρελθὸν ἔ-
τος ἐξ Ἀγγλίας ἑκατὸν χιλιάδας ὡς ἀττακέων·
καὶ ἵνα μὴ πάθωσι καθ' ὅδον ἐτοποθέτησαν αὐτὰ
ἐντὸς κισωτίων μεταξὺ πάγου, δι' ὃ ἐδαπανήθη
τὸ ἀξιόλογον ποσὸν 150,000 φράγκων. Ἐκ
τῶν ἑκατὸν χιλιάδων τούτων ὧν ἐγεννήθησαν
14,000 ἰχθύων καὶ 6,000 ἐτελείωσαν εὐτυ-
χῶς τὴν πρῶτην των ἀνατροφὴν. Τότε ἀφῆκαν
τούτους εἰς τὴν μεγάλην θάλασσαν ἐπ' ἐλπίδι
ὅτι θὰ ἐπανέλθωσι, καὶ πράγματι ἐπανῆλθον
πρὸς μεγίστην ἀγαλλίασιν τῆς ἀποικίας.

17 Σεπτεμβρίου.—Ὁ συνταγματάρχης Κέσ-
νεϋ καὶ εἴκοσι περίπου νέοι τῆς πόλεως, ἐναύ-
λωσαν μικρὸν ἀτμόπλοιο ὅπως μᾶς δεῖξωσι τὰ
περιεργότερα μέρη τοῦ μεγάλου λιμένος· διηρ-
χόμεθα δὲ διὰ μέσου διαιδάλου νήσων. Ὅτε δὲ
πρὸς τοῖς ἄλλοις ἀπέβημεν εἰς τὴν ξηρὰν, εἴ-
δομεν δένδρον προαιώνιον ἐπὶ τοῦ φλοιοῦ τοῦ
ὁποίου ἦσαν κεχαραγμένα τὰ ἐξῆς· «Κοῦκ, 27
Ἰανουαρίου 1777.» Τοιαύτη ἡ ἐπιγραφή
ἦν ἐχάραξεν ὁ περίφημος ναυσιπόρος ὅτε ἀνε-
κάλυψε τὸ ἀκρωτήριο τοῦτο, εἰς ὃ ἔδωκε τὸ ὄ-
νομα τοῦ πλοίου του.

Μετ' ὀλίγον ἀλιεύσαμεν περὶ τὴν νῆσον Φραγ-
κλίνου ἰχθύας ὁμοίους πρὸς τοὺς ἡμετέρους.

19 Σεπτεμβρίου.—Τρομερὰ ἡ ἰσημερινή τρι-
κυμία σήμερον! Καὶ ὅμως ἡ Τασμανία, μικρὸν
ἀτμόπλοιο διακοσίων πεντήκοντα τόνων, ἀ-
νάπτει τὸ πῦρ, διότι αὐτὸ θὰ μᾶς φέρῃ εἰς Σίδ-
νεϋ· ἂν καὶ τὸ πρῶτ' ἀπεχαιρετίσαμεν πάντας
τοὺς γνωρίμους εἰς τε τὸ κυβερνητήριον καὶ ἄλ-
λαχοῦ, δὲν ἔμεινεν ὅμως ἄνθρωπος ὅστις νὰ μὴ
ἔλθῃ εἰς τὴν παραλίαν νὰ μᾶς ἴδῃ. Πᾶσαι αἱ
δέσποιναι ἐφόρουν λαμπρὰ ἐνδύματα, καὶ τὸ
κατάστρωμα τοῦ πλοίου ὑπενέδιδεν εἰς τὸ πλῆ-
θος, τὸ ὁποῖον μόλις ὑπακούον εἰς τὸ τρίτον σύν-
θημα ἀπέβη, ἀφοῦ πρῶτον ἐσφιγξέ τὴν δεξιάν
μας· ἀλλὰ καὶ ἀπερχόμενοι βλέπομεν εἰς τὴν
ξηρὰν πολλοὺς τρέχοντας πρὸς ἡμᾶς, καὶ σείον-
τας τὰ μανδύλια καὶ ἀποβάλλοντες τοὺς πῆλους,
καὶ μάλιστα μίαν ἄμαξαν, ἐλαφροτέραν τῶν
λοιπῶν, σπεύδουσιν τὸ ἀτμόπλοιο. Ἐν τοσούτῳ
ἡ τρικυμία γίνεται σφοδρότερα καὶ μόνοι ἐπὶ
τοῦ ἐρήμου καταστρώματος προσαρτόμεθα με-
τὰ μεγάλου κόπου εἰς τοὺς ἰστούς. Ὁ λιμὴν,
ὁ τόσον γαλήνιος καὶ τόσον χαρίεις τὴν προ-
τερίαν, ἔγινε κατὰμαυρος, καὶ ἄφαντος ἡ
πόλις· ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς ἴσως θὰ γίνωμεν ἀνάρ-

παστοι ἀπὸ τὰ γιγάντια κύματα· ἡ Τασμα-
νία παλαίει καὶ διασπάζεται. Πάντα ἐπ' αὐτῆς τρί-
ζουσι καὶ συντρίβονται· τὸ ἐσπέρας ὁ ἄνεμος
τρέπεται πρὸς νότον καὶ φέρων μεθ' ἑαυτοῦ ὄ-
λον τὸ παγερὸν ψυχρὸς τοῦ πόλου, διώκει τὰ νέφη
καὶ ἀφίνει τὴν πικρὴν ἐλευθέραν νὰ φωτίσῃ
δι' ὅλης τῆς λαμπρότητος τοῦ φωτὸς αὐτῆς τὸν
ὀρίζοντα. Ὁ ἄνεμος ὅμως πνέει σφοδρότατος
καὶ τὰ κύματα κατακλύζουσι τὸ πλοῖον ἀπὸ
τῆς μιᾶς εἰς τὴν ἄλλην ἄκραν, τὸ δὲ μικρὸν
ἰστίον τὸ ὁποῖον ἀνοίγομεν ἵνα ἰσοσταθμίσωμεν
τὸ πλοῖον δὲν ἀντέχει. Οὕτω δὲ ὠθούμενοι ὑπὸ
τῶν κυμάτων διαβαίνομεν μεταξὺ σειρᾶς βρά-
χων, ὕψος ἐχόντων ἑκατὸν ἐξήκοντα ποδῶν, καὶ
ἐκεῖ, μεταξὺ αὐτῶν εὐρισκόμενοι, ἀνατριχιάζομεν
ὅλοι. Ὁ κίνδυνος εἶναι προφανής, ἀλλ' ἅμα δια-
βάντες τὸ ἀκρωτήριο, ἀφήκαμεν ὀπισθεν ἡμῶν
καὶ τὰ κύματα καὶ ἠρχίσαμεν νὰ ὀμιλῶμεν περὶ
τῶν πρὸς ἡμᾶς περιποιήσεων τῆς πόλεως.

20 Σεπτεμβρίου.—Ἡ γαλήνη ἐπανῆλθεν, ἀλλ'
ἡ τρικυμία κατέθραυσε τὰ πάντα, καὶ βαρόμετρα
καὶ θερμομέτρα καὶ λεκάνας. Τὸ πλοῖον ἤδη
προβάλλει ἐν ἡσυχίᾳ, πανταχοῦ δὲ βλέπομεν τὰς
θέσεις αἱ ἐτίμησαν μὲν ἡ Ἰαλλικὴ σημαία καὶ
τὸ γαλλικὸν ὄνομα, μετεσκεύασε δὲ ἡ Ἀγγλία
εἰς μεγίστην ἀποικίαν. Πρὶν ὅμως ὀνομασθῇ
Τασμανία ὑπῆρξεν ἡ φυλακὴ τοῦ Βαν-Διέμεν.
Λυπηρὰ εἶναι ἡ ἱστορία τοῦ τόπου τούτου· μέ-
χρι τοῦ 1803 ἔτος· δὲν ἐγνωρίζοντο εἰμὴ τὰ
ἀφιλόξενα παράλια τὰ ὁποῖα ὑπερασπίζοντο
φυλαὶ πολυάριθμοι καὶ θηριώδεις· ὁ μὲν διοικη-
τῆς τοῦ Σίδνεϋ ἔστειλεν ἐκεῖ τοὺς τρομερο-
τάτους τῶν κατὰδικῶν, ἡ δὲ μητρόπολις πλοῖα
πλήρη τοιούτων. Οἱ πρῶτοι ἀναχωρήσαντες ἐξ
Ἀγγλίας ἐθρήνουν ὡς ἂν παρεδίδοντο οὐχὶ εἰς
τὴν ἐλευθερίαν ἀλλ' εἰς τὸν θάνατον· καὶ ἐνόμι-
ζον ὅτι δὲν θὰ φθάσωσι ποτὲ τόσον μακρὰν· καὶ
ἀληθῶς συνέβησαν πολλὰ νευράγια. Εἰς τῶν κυ-
βερνητῶν, ὁ διδάκτωρ Ὀρσιερ, ἔδωκέ μοι πλη-
ροφορίας εἰς ἄκρον ἐνδιαφερούσας. Ἡ Ἀμφιγρίτη,
εἶπέ μοι, κατεποντίσθη ἅμα ἀναχωρήσασα καὶ
ἑκατὸν τρεῖς γυναῖκες μὲ τὰ παιδία των ἐπνί-
γησαν εἰς τὸ ὑπόστρωμα ὅπου ἔκειντο δέσμιοι.
Ὁ Γεώργιος I' καὶ ἡ Νεῦα συνετρίβησαν σχε-
δὸν ἐν τῷ λιμένι· ὁ Κυβερνήτης Φίλιππος ἐβυ-
θίσθη εἰς τὸν πορθμὸν Ἀντρκαστὸ, ὅπου καὶ ἡ-
μεῖς ἤμεθα τὴν παρελθούσαν. Ἀλλ' ἐνταῦθα ἐ-
γίνετό τις ὠραία πρᾶξις· ὁ πλοίαρχος Γρίβιθ, ἐν
καιρῷ τῆς ναυαγισσεύσεως, ἔδωκε τὸν λόγον τῆς
τιμῆς του εἰς τοὺς καταδικάτους ὅσοι δὲν ἐχώ-
ρουν εἰς τὰς λέμβους νὰ μὴ ἀναχωρήσῃ μήτε
αὐτὸς ἑως ὅτου νὰ ἐπιστρέψωσιν· ἀλλὰ πρὸ
τῆς ἐπανόδου των ἐπνίγη καὶ αὐτὸς μετὰ τῶν
ἄλλων. Μετὰ ταῦτα ὅμως, ὅτε ἔμαθον εἰς τὰς
εἰρκτάς τοῦ Λονδίνου πόσον τὰ μέρη ἐκεῖνα ἦ-
σαν γόνιμα, ἠγέρθη ἄμιλλα τίς νὰ ἀναχωρήσῃ
πρῶτον ὅπως κληγήσῃ μακρόποδας.

Καὶ πρώτη μὲν περίοδος ὑπῆρξεν ἡ τῆς δη-
μιουργίας καὶ τῶν ἐγκλημάτων. Ἀλλ' ὅτε ἐγέ-
νοντο δρόμοι καὶ κατεσκευάσθησαν γέφυραι καὶ
εἰσῆλθον ἀγέλαι ποιμνίων καὶ ἀπεδιώχθησαν
οἱ ἰθαγενεῖς, ἡ ἐταιρίχ τῶν σωφρονιστηρίων εἴλ-
κυсен εἰς Τασμανίαν τοὺς ἐλευθέρους ἐποίκους,
καὶ οἱ πολιτικοὶ ἄνδρες τῆς Ἀγγλίας, ἀποστεί-
λαντες τοὺς καταδικάτους εἰς τόπον ὑγιῆ καὶ εὐ-
φορον, ἐσκεφθήσαν ὁρθῶς, ὅτι οἱ ἰδρωτὲς αὐτῶν
θὰ ἦσαν πλέον ὠφέλιμοι εἰς γεννωμένην ἀποι-
κίαν ἢ ὅσον τὰ ἀπρηχαιωμένα ἐλαττώματά των
θὰ ἦσαν εἰς αὐτὴν ἐπιβλαβή. Φαίνεται ὅτι θαυ-
μάζοντες καὶ αὐτοὶ τὸ κατ' ἀρχὰς ὅτι δὲν εὐ-
ρον πλέον πλουσίους ἵνα γυνώσκωσι καὶ ἀσθε-
νεῖς ἵνα δέρωσι, καὶ αἰσθανόμενοι ἑαυτοὺς ἴσους
καὶ ὑπευθύνους εἰς κοινωνίαν τὴν ὁποίαν αὐτοὶ
μόνοι συνεκρότουν, ἠσθάνθησαν ζωηρὸν πόθον ὑ-
πὲρ τῆς εὐτυχίας τῶν μεμακρυσμένων τούτων
τόπων, καὶ ἐπεθύμησαν νὰ ἀναπτύξωσιν αὐτοὺς,
καθόσον μάλιστα ἡ εὐτυχία των ἐκρέματο ἀπὸ
τὴν ἐργασίαν των. Καὶ ὅντως ἠσθάνθησαν ἑαυ-
τοὺς ἀνθρώπους γινόμενοι ἀρχηγοὶ πολυκρίθ-
μων οἰκογενειῶν, καλλιερگوῦντες τὴν γῆν, ἀνα-
τρέφοντες ποίμνια καὶ ἀπολαμβάνοντες ἀφθο-
νὰ κέρδη.

Ἦρχισαν δὲ νὰ συνέρχωνται ἐκεῖ πλήθη ἐ-
ποίκων. Ἀλλὰ αἱ δυσκολίαι δὲν ἦσαν ὀλίγαι,
καθόσον οἱ ἰθαγενεῖς τοὺς ὁποίους εἶχον δια-
σκορπίσει οἱ κατὰδικοὶ ἐπανῆλθον ἐχθρικῶς περὶ
τὰς 7,000 καὶ ἐπέκεινα, οἱ δὲ λευκοὶ ἐπὶ σει-
ρὰν πολλῶν ἐτῶν ἐπάλαμον διὰ τῶν ὅπλων διε-
ξάγοντες τρομερὸν πόλεμον. Ἐπὶ τέλους μετὰ
πολλὴν αἵματοχυσίαν ὁ ἀγὼν ἐτελείωσεν οὕτω
πως· Ἰωάννης τις Ῥοβινσὼν τ' ὄνομα, οὐτινος
τὴν εἰκόνα περιέγραψαν πάντες εἰς Ὁθερτάουν
μὲ πολλὴν συμπάθειαν, περιερχόμενος μεταξὺ
τῶν μαύρων, εἴλκυσε τὴν ἀγάπην αὐτῶν· μὴ
φέρων ποτὲ ὅπλα καὶ μεταβαίνων ἀπὸ μιᾶς εἰς
τὴν ἄλλην φυλὴν διὰ μεγίστων κινδύνων, ἐ-
γίνετο φίλος ὅλων· καὶ ὁ ἀτρόμητος, ὁ φιλάν-
θρωπος καὶ ἡμιάγριος οὗτος Ἀγγλος ἀνέλαβε
τὸ βαρύντατον ἔργον νὰ συνδιαλλάξῃ τὴν μαύ-
ρην φυλὴν πρὸς τοὺς ἀποίκους. Ἄλλοι πρὸ αὐ-
τοῦ, ἔχοντες ὅλας τὰς δυνάμεις τῆς φρουρᾶς
καὶ τὴν συνδρομὴν ὅλων τῶν καταδικῶν, πε-
ριῆλθον μέγα μέρος τῆς νήσου ἀπ' ἄρκτου μέ-
χρι μεσημβρίας ὅπως ἀποδιώξωσι τοὺς αὐτό-
χθονας.

Ἡ ἐκστρατεία αὕτη διήρκεσε πολλοὺς μῆνας·
καθ' ὅλας δὲ τὰς νύκτας μακρὰ σειρὰ πυρῶν,
καθὼς καὶ τὰς ἡμέρας πολλοὶ στρατιῶται κα-
τεῖχον μέγα μέρος τῆς γῆς· καὶ ὅμως οὔτε ἓνα
μαῦρον εἶδον, διότι ὅλοι ἐκρύπτοντο νῦν μὲν εἰς
τὰς φάραγγας νῦν δὲ εἰς τὸ σκότος. Διὸ καὶ ἐ-
φάνησαν νικηταὶ ἀρπάζοντες καὶ φονεύοντες
πλέον ἢ πρότερον. Ἀλλ' ὁ Ἰωάννης Ῥοβινσὼν ἐ-
νίκησε διὰ τῆς γλυκύτητος τῶν τρόπων του,

διὸ καὶ ἐλατρεύετο ὑπὸ τῶν ἀγρίων, οἵτινες ὁ-
μῶς ἀγαπῶντες τὴν ἔκτασιν καὶ τὴν ἐλευθε-
ρίαν, ἐπροτίμησαν νὰ ζητήσωσιν αὐτὰς ἀλλαχοῦ
παρὰ νὰ μείνωσιν ἐκεῖ ἀπολαμβάνοντες τὰς εὐερ-
γεσίας καὶ τὸ ἔλεος τῶν ἀποίκων, ἀγωνιζομέ-
νων νὰ ἐνδύσωσι καὶ ἀναδείξωσιν αὐτοὺς χρι-
στιανούς. Μέγα μέρος αὐτῶν ἀπέθανεν ἐξ ἀσθε-
νειῶν ὡς οἱ ἰχθύες οἱ περιοριζόμενοι ἐντὸς στα-
σίμων ὑδάτων· οἱ δὲ λοιποὶ μικρὸν κατὰ μικρὸν,
ἄνευ πολέμου, διεσκορπίσθησαν εἰς διαφόρους
νήσους καὶ ἐφθασαν ἐπὶ τέλους εἰς τὴν μεγά-
λην Αὐστραλικὴν ἡπειρον, ὅπου ἀνεζήτησαν
ἐρημίαν καὶ ἐλευθερίαν. Καὶ ἐνῶ τὸ 1816 ἦσαν
ἐπτά χιλιάδες, σήμερον σώζονται καθ' ὅλην τὴν
νῆσον τρεῖς ἄνδρες μόνον καὶ δύο γυναῖκες, φυ-
λαττόμενοι ὡς ἄγρια λεῖψαν. Τοὺς ἐφωτο-
γράφησαν.

Ἐκ τῶν τριῶν λοιπῶν κοινωνιῶν ἡ μία ἐξη-
φανίσθη, ἔμεινον δὲ οἱ ἄποικοι καὶ οἱ κατὰδι-
κοι. Καὶ ἐγὼ μὲν δὲν ἔλαβον τὴν εὐκαιρίαν ν' ἀ-
κούσω τὰ παράπονα τῶν τελευταίων, ἀλλὰ οἱ
πρῶτοι, ἂν καὶ ἐλεύθεροι καὶ κύριοι, δὲν ἐπαυσαν
καταρῶμενοι ἐξ ἀρχῆς τοὺς στέλλοντας ἐκεῖ τὰ
περιττώματα τῶν φυλακῶν ἵνα ἐπιτηρῶσι καὶ
μεταχειρίζωνται αὐτά. Ὅσάκις πλοῖον φέρον
τοιούτους ἐφθάνεν εἰς Χοθάρτ-Τάουν, εὐθὺς ὑπε-
γράφετο διχμαρτύρησις παρ' ὅλης τῆς ὑγιούς με-
ρίδος τῆς νήσου, ἐπιθυμούσης, καὶ δικαίως, ν' ἀ-
ποφύγῃ τὴν μετ' αὐτῶν κακοήθη συγκοινωνίαν
καὶ νὰ τηρήσῃ ὑπὲρ ἑαυτῆς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς
γεωργίας καὶ τῶν ποιμνίων. Φαντάσθητε λοι-
πὸν ὁποῖοι ἀγῶνες ἐχρειάσθησαν ἵνα φυλαχθῇ
καθαρὸν τὸ ἄθροισμα τῶν ἐλευθέρων. Ἰδοὺ ὁ
πληθυσμὸς, κατὰ τὸν ἐν τῷ Ἰνστιτούτῳ τῶν Ἐ-
σωτερικῶν πίνακα· τῷ 1825 ἦσαν 47,500 ψυ-
χῶν ἐλευθέρων ἐκ γεννήσεως ἐναντίον 7,000 κα-
κούργων· τῷ 1835, 23,000 ἐλευθέρων καὶ
48,000 κακούργων· τῷ 1847, 43,000 ἐναντίον
24,000, καὶ ἐπὶ τέλους τῷ 1857 τῶν μὲν ἐ-
λευθέρων ὁ ἀριθμὸς ἀνέβαινε εἰς 77,700, τῶν δὲ
ἐξορίστων εἰς 3,000 μόνον. Δευτέραν ταύτην φο-
ρὰν ἐξηλείφετο ἐπιβλαβὴς κοινωνία. Ἡ ταχεῖα
καὶ εὐτυχὴς αὕτη μεταβολὴ εἰς τὸν ἀμοιβαῖον
ἀριθμὸν τῶν κατοίκων οφείλεται πρῶτον μὲν εἰς
τὴν ἀναστολὴν τῆς ἀποστολῆς τῶν ἐξορίστων,
χρονολογουμένην ἀπὸ τοῦ 1850 ἔτους, καὶ δεύ-
τερον εἰς τὴν δευτέραν ἐξορίαν τὴν ὁποίαν ἐ-
νήργει αὕτη ἡ ἀποικία εἰς τὴν χερσόνησον τῆς
Τασμανίας, ὅπου τὸ κατ' ἀρχὰς ἠθέλησε νὰ πε-
ριορίσῃ τοὺς ἀγρίους, καὶ τὴν ὁποίαν δὲν θέλει
πλέον νὰ θεωρῇ ὡς ἰδίαν χώραν.

Ὁ συνταγματάρχης Κέσνεϋ ἐπροσπάθησε νὰ
μὲ παρὰσῃ εἰς δοκίμην τινα ἀνακαλύψεων, τὴν
ὁποίαν προτίθεται νὰ ἐπιχειρήσῃ πρὸς τὸ δυ-
τικοῦσθρεῖον μέρος τῆς νήσου, εἰς ὃ εἰς μόνος
ἄνθρωπος εἰσεχώρησε τὸ παρελθὸν ἔτος καὶ ἐπι-
στρέψας ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ πολλὰ δοκίμια χρυ-

σοῦ πλουσιώτατα. Εἶδε δὲ ἐκεῖ σειράν ὁρέων κειμένων ἀκριβῶς ὑπὸ τὸν αὐτὸν μεσημβρινὸν τῆς Καλοράτ. Ἀλλὰ ὑπάρχουσιν ἀκόμη χείμαρροι, βράχοι ἀπότομοι καὶ φάραγγες, ἀδιάβατοι μέχρι τοῦδε, περικυκλῶντες τὴν νέαν ταύτην Ἑλδοράδαν. Ὁ συνταγματάρχης μοὶ ἔδειξεν ὅλας τὰς προπαρασκευάς του, τὰς ἀναβάθρας, τὰς ἐξ ἐλκαστικοῦ φορητὰς λέμβους καὶ καθεζῆς. Ὁ ἀναχωρήσας δὲ μετὰ δύο φίλων καὶ ἐνδὸς ὑπὲρ ῥέτου. «Ἐλθέ, εἰπέ μοι, νὰ ὑπάγωμεν εἰς ἀνακάλυψιν νέων τόπων καὶ ἂν εὕρωμεν μάλιστα χρυσὸν θὰ ἐπιστρέψωμεν ἑκατομμυριοῦχοι. Καὶ τότε αἱ ὠραῖαι τῆς Εὐρώπης!...» Ἀλλ' ἡ ἐκστρατεία θὰ γίνῃ τὸν Ἰανουάριον ὅτε ἡμεῖς θὰ ἤμεθα εἰς τὴν Κίναν.

21 Σεπτεμβρίου.—Ὑπὸ τὸ ἀκρωτήριον Ὁομοροορόν.

Στοιχηματίζω τὴν μακαρίτιδα φενάκην μου εἰς τὸν σοφὸν ἐκείνον γεωγράφον ὅστις ἤμπορεῖ νὰ ἐρμηνεύσῃ τὸ ὠραῖον τοῦτο ὄνομα. Εἶναι μικρὸς λιμὴν εἰς τὸν ὅρμον τοῦ Τούρολδ, μετὰ τὴν ἀκρωτηρίων τῆς ἀνατολικῆς παραλίας τῆς Αὐστραλίας. Ἐνταῦθα ἔρριψεν ἡμᾶς ἀκκατάσχετος πνοὴ ἰσημερινοῦ ἀνέμου. Ἡ Τασμαρία δὲν ἐδύνατο πλέον νὰ ἀνθέξῃ καὶ ἡ μηχανή της εἶχε καταστήσῃ ἀχρηστος. Τὰ κύματα ὥρουν τὸ πλοῖον πρὸς τὴν γῆν διότι καὶ αὐτὸ εἶχε καταστήσῃ ἀχρηστος. Ὅτε τοιαῦται τρικυμῖαι κατελάμβανον ἡμᾶς μετὰ τὸ Εὐέλπιδος ἀκρωτηρίου καὶ τῆς Αὐστραλίας ἐβλέπομεν ἀτάρχοι τὰ γιγάντια κύματα διότι τὸ ἀχανὲς διάστημα μᾶς ἔτωζε. Σήμερον ὅμως εἰμεθα πλησίον τῆς ακτῆς, ἡ ακτὴ δὲ εἶναι ναυάγιον ἂν δὲν ἐκλέξῃ τις ἐγκαίρως ἄσυλον διὰ ἀπὸ τῆς μεσημβρίας ἐφροντίσαμεν νὰ καταφύγωμεν εἰς ἀναζήτησιν τοιοῦτου. Τὴν τρίτην ὥραν ἠγκυροβολήσαμεν συγχρόνως μὲ ἄλλο πλοῖον, τὸ ὁποῖον ἦτο σχεδὸν κατακερματισμένον. Ἡ θάλασσα βοῖζει, τὰ δένδρα τρίζουσι καὶ κερκυνοὶ βροντοῦσι τοσοῦτον τρομεροί, ὥστε τὸ πρόσωπον τοῦ πλοιάρχου τῆς ἡμετέρας λέμβου ἔγινε κάτωχρον. Εἶναι ἐπιτήδειος ναύτης καὶ, καθὼς ἔλεγε, τὸ ταξείδιον τοῦτο εἶναι τὸ διακοσιόστον τεσσαρκοστὸν ἔγδοον μετὰ τὸ Χόβαρτ-Τάουν καὶ Σίδνεϋ, ἀλλὰ, προσέθετο, καὶ τὸ κινδυνώδεστατον.

Ἐξασφαλισθέντες οὕτω καὶ ἀναπαυόμενοι ἐπὶ τριῶν ἠγκυρῶν, ἐξητήσαμεν παρὰ τοῦ πλοιάρχου λέμβον καὶ τέσσαρας ναύτας ἵνα μεταφέρωσιν ἡμᾶς πρὸς τινὰ φυλὴν αὐτοχθόνων ὁμοίων πρὸς τοὺς ἐν Μορρόϋ, ἀβλαβῶν καὶ μαύρων ὡς ἐκαῖνοι, οὐχ ἥττον ἔμως καὶ τρομερῶν τὴν ὄψιν.

Τὸ μέρος τοῦτο φημίζεται διὰ τὴν ἀλιεῖαν τῶν φαλινῶν. Τὰ κολοσσιαῖα τούτων ὅσα εἶναι ἐσκαρπισμένα κατὰλευκα εἰς τὴν ἄμμον τῆς παραλίας ἀξιοσημείωτον δὲ ὅτι καὶ εἰς τὴν μεμονωμένην ἐκείνην ἄκραν ὑπάρχουσιν ἐπὶ τινος

λόφου ἐπὶ τὰ ξύλινα καλύβια κατοικοῦμεναι ὑπὸ λευκῶν! καὶ ἔτι παραδοξότερον ὅτι τὸ ἄθροισμα τῶν ἐλεεινῶν τούτων φωλεῶν ὠνομάσθη κατ'εὐφημισμὸν Ἑδέμ. Καὶ τίς οἶδεν ἂν, καθὼς προβαίνουσι τὰ πράγματα εἰς τὴν Αὐστραλίαν, δὲν θὰ ὑπάρχῃ ἐκεῖ μετὰ δεκαπέντε ἔτη καὶ θέατρον λυρικὸν καὶ Βουλὴ; Τὸ μέρος τοῦτο ἰδὼν ἐνόμισα ὅτι εἶδον γεννωμένην τὴν Μέλβουρν. Μία ἑκατοστὺς προβάτων διεσκορπισμένων, ὁπαί τινες τῆς γῆς ὅπου τρεῖς ἄνθρωποι ἀναζητοῦσι χρυσὸν καὶ παρθένον δάσος ἐλάτων, ἰδοὺ ἡ Ἑδέμ.

ἔπεται συνέχεια.

N.

ΠΡΩΤΑΙ ΑΝΑΓΚΑΙ ΤΟΥ ἈΝΘΡΩΠΟΥ

Ἐκ τῶν τοῦ Ἀλφρέδου Μωρῦ.

Συνέχεια· εἰς σελ. 259.

Γ'

ΤΡΟΦΗ

Οἱ καρποὶ τῶν δένδρων, ἐξ ὧν ζῶσιν ἔτι πολλὰ ἄγρια φυλὰ παρὰ τὸν Ἀμεζόνιον ποταμὸν, καὶ οἱ ἰθαγενεῖς τῶν νήσων τῆς Κοινωνίας, ὑπῆρξαν ἡ πρώτη τοῦ ἀνθρώπου τροφή. Εἰς τὸ ἀνεπαρκὲς τοῦτο μέσον τῆς συντηρήσεως προσετέθη ἐνωρὶς τὸ προῖον τῆς θήρας καὶ τῆς ἀλιείας. Ὁ ἄνθρωπος ἐξῆ τότε ὡς τὰ σαρκοφάγα ζῶα, ὅπως δὲ ταῦτα ἠναγκάζετο καὶ αὐτὸς μακρὰς νὰ ὑποφέρῃ νηστείας, ἃς καὶ νῦν ἔτι βλέπομεν τοὺς ἀγρίους εὐχερέστερον τῶν Εὐρωπαίων ὑποφέροντας διότι, ὡς παρὰ τοῖς Κομάγχαις παρατηρήθη, ἀναπληροῦσι δι' ἐνὸς μόνου, ἀλλ' ἀφθόνου γεύματος, πολλῶν ἡμερῶν ἀποχὴν πάσης τροφῆς. Ὁ ἄνθρωπος, μεγίστην οὕτως ἔχων ὕφεσιν, κατεβίβρωσκε τὴν λείαν αὐτοῦ ζῶσαν σχεδὸν, ἄνευ μηδεμιᾶς προπαρασκευῆς. Ἡ δὲ ἀδυναμία αὕτη διατηρεῖται παρὰ πολλοῖς ἀγρίοις φύλοις, ἅτινα δὲν κατέχουσιν ἐν τούτοις τὰς τελευταίας βαθμίδας τῆς κλίμακος τῆς ἀνθρωπίνης ἀναπτύξεως ἢ δι' ὧμοῦ κρέατος τροφὴν διετηρήθη καὶ παρὰ λαοίς, ἀνεπτυγμένοις ὅπως οἱ Ἀβυσσινιοί, οἵτινες ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν μπρουῖδου, τρώγουσιν ὦμον κρέας καὶ ἐξαίσιον αὐτὸ θεωροῦσιν. Ἡ δ' ἀνάγκη τοῦ διατηρηθῆαι ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας τὸ διὰ τροφὴν προωρισμένον κρέας, καὶ μαλακῶναι τὰ σκληρὰ καὶ ὀστεώδη μέρη, ἅτινα οἱ ὀδόντες δὲν ἠδύναντο νὰ μασσήσωσιν, ὠδήγησεν τοὺς ἀνθρώπους νὰ ἐψήνωσιν αὐτὸ, εἴτε ἀπλῶς εἰς τὸν ἥλιον, εἴτε ἐπὶ πυρὸς. Τοιοῦτοτρόπως τὸ ἐψητὸν κρέας ἐστὶ παγκόσμιον σχεδὸν φαγητόν.

Δύο κυρίως αἷτια συνέτεινον εἰς τὸ νὰ τροποποιήσωσι καὶ μερικεύσωσι τὸ σύστημα τῆς τροφῆς κατὰ τὰ γένη καὶ τὰς φυλάς ἢ διαφορὰ τῶν προϊόντων ἐκάστης χώρας, ἢ ποικιλία τῶν ὁργανισμῶν, τῶν κρᾶσεων, ἢ ἐπιβροχὴ τοῦ

κλίματος, καθίστασιν ἀναγκαίαν τὴν προτίμησιν τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ εἶδους τῆς τροφῆς. Ἐν ᾧ οἱ κάτοικοι τῶν ἐψυγμένων κλιμάτων καταναλίσκουσι μεγίστην τροφίμων ποσότητα, εἰς δ' Ἑσκιμῶ ἐν μιᾷ μόνῃ ἡμέρᾳ καταβροχθίζει εἰκοσι λίτρας κρέατος, οἱ τῶν τροπικῶν χωρῶν κάτοικοι, ὁ Ἰνδὸς ἢ ὁ Ἀραβὶ ἐπὶ παραδείγματι, ἐπὶ μίαν ὁλόκληρον ἡμέραν δύνανται νὰ συντηρηθῶσι δι' ἐλαχίστης ὀρύζης, δουράδης ἢ σίτου. Ἀλλως δὲ ὁ ἄγριος δὲν δοκιμάζει τὴν ἀνάγκην τῆς ποικιλίας ἐκείνης τῆς τροφῆς, ἐξ ἧς προήλθεν ἡ τῶν Εὐρωπαίων περὶ τὴν γεῦσιν λεπτότης. Ὁ κύκλος τῶν τροφίμων παντὸς ἀγρίου ἢ βαρβάρου λαοῦ, ἐστὶ συνήθως λίαν σμικρὸς, περιορίζεται δὲ εἰς τὰ προϊόντα τῆς γῆς. Ἐκ τούτου δ' ἐξηγεῖται πῶς οἱ ἀρχαῖοι ἠδυνήθησαν νὰ διακρίνωσι πλείστους ὅσους λαοὺς διὰ τοῦ εἶδους τῆς ἰδιαιότητος ἐκάστου τροφῆς. Διόδωρος ὁ Σικελιώτης, περιγράφων τὰ κατ' Ἀφρικὴν ἔθνη, ἀναφέρει τοὺς Ριζοφάγους, τοὺς ἐκ ῥιζῶν ζῶντας, τοὺς Σπερματοφάγους, τοὺς ἔχοντας δῆλον ὅτι τροφὴν τοὺς καρποὺς τῶν δένδρων, τοὺς Γυλοφάγους, τοὺς ζῶντας ἐκ βλαστῶν τῶν δένδρων, τοὺς Στρουθοφάγους, τοὺς τρώγοντας κρέας στρουθοκαμήλων, τοὺς Ἀκριδοφάγους, τοὺς τρώγοντας ἀκρίδας, τοὺς Χελωνοφάγους, τοὺς τρώγοντας χελῶνας, τροφὴν καὶ νῦν ἐν χρήσει παρὰ τοῖς πρὸς νότον τοῦ Μουρζούκ οἰκοῦσι φύλοις καὶ ἐν τῇ ἀρχαιότητι παρὰ τοῖς Νασσαμῶσι, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἡροδότου, καὶ τοὺς Ἰχθυοφάγους, τοὺς ἐξ ἰχθύων ζῶντας. Καὶ σήμερον δὲ ὑπάρχουσιν εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ Περσικοῦ κάλπου λαοί, ὧν ἡ τροφή καθ' ὁλοκληρίαν συνίσταται ἐξ ἰχθύων, ὡς ἐπὶ Ἡροδότου. Ἐπίσης οἱ Γροελλανδοί, οἱ Τσουχτῆς, οἱ Πεσεραῖοι τρέφονται ἐξ ἰχθύων καὶ θαλασσίων ζώων. Τοιαύτη ἦτο καὶ ἡ ἀρχικὴ τροφή τῶν κατοίκων τῶν παραθαλάσσιων μερῶν, οἵτινες ἐκτὸς τῶν ἰχθύων ἔτρωγον καὶ τὰ κογχύλια τὰ ὑπὸ τῆς θαλάσσης ἐκβραζόμενα. Τὰ γνωστότατα Kioekkenmoeddings τῆς Ἰουτλάνδης, (σπαρταῖα κογχυλίων, τέφρας καὶ τεμαχίων ἀγγειοπλαστικῆς), εἰς τὴν λιθίνην ἀνήκοντα ἐποχὴν, εἰσὶν ἐν τῶν περιεργότερων τεκμηρίων τῶν μαρτυρούντων τὸ εἶδος τοῦτο τῆς τροφῆς. Ἡ σπαρταῖα αὕτη τῶν κογχυλίων ὑπερθυμίζει τὰς ὑπὸ τῶν Cook καὶ Grey ὁμοίας σπαρταῖας, τὰς παρατηρηθείσας παρὰ τὰς ἀγροίκους καλύβας τῶν νησιωτῶν τῆς Πολυνησίας.

Οἱ σεσηπότες ἰχθύες εἰσὶ τροφὴ συνήθης παρὰ τοῖς κατοικοῖς τοῖς Ἰνδο-Κίνας καὶ τοῦ Ἰνδικοῦ ἀρχιπελάγους· ἀποτελεῖ δὲ τὴν βᾶσιν τοῦ γκαπάι τῶν Βαρμάνων καὶ τοῦ μπαλαχάι τῶν Μαλαίων. Οἱ θρησκευτικοὶ λαοὶ προτιμῶσι τὰ ἀγρίμια, οἱ δὲ ποιμενικοὶ ἢ κτηνοτρόφοι τὸ κρέας τῶν ποιμνίων τῶν ἢ τῶν οἰκιακῶν ζώων. Οἱ Κομάγχαι καὶ πολλὰ ἄλλα ἰνδικὰ φύλα δὲν

γνωρίζουσι σχεδὸν ἑτέραν τροφὴν ἐκτὸς τοῦ κρέατος τῶν βυνάσων, ὧν ἡ θήρα εἶναι ἡ μόνη ἐνασχόλησις των. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον οἱ λαοὶ τῆς Σιβηρίας καὶ οἱ Ἀλάπωνες ζῶσιν ἐκ ταρανδείου κρέατος, οἱ δὲ Καλμουκοὶ (οἱ ἱπποφάγοι Σκυθὰι τοῦ Πτολεμαίου) ἐξ ἱππείου. Πολλοὶ τῶν κατοίκων τῆς Πολυνησίας, παρ' οἷς τὰ μαστοφόρα εἰσὶ σπανιώτατα, ἔτρωγον κύνας, ὧν τὸ κρέας καθίστατο ἥττον τραχύ, ἕνεκα τῆς φυτικῆς τροφῆς, δι' ἧς ἀποκλειστικῶς ἔτρεφον αὐτοὺς. Ὁ ἄνθρωπος δὲν ἔτρωγε μόνον τὸ κρέας τοῦ ζώου, ἀλλὰ μετ' ἀπληστίας κατεβροχθίζε καὶ τὸν μυελὸν τῶν ὀστέων, ἅτινα ἔτεμνε διὰ τῆς λιθίνης αὐτοῦ μαχαίρας, ὡς τεκμηριοῦσι τὰ λείψανα τὰ εὐρεθέντα πλησίον μνημείων τῆς λιθίνης ἐποχῆς, καὶ ὡς μαρτυρεῖ καὶ ὁ Προκόπιος περὶ τινων λαῶν τῆς Σκανδιναβίας, οἵτινες ἔτρεφον οὕτω τὰ τέκνα των.

Τὰ πτηνὰ ἅτινα διὰ τῶν βελῶν αὐτοῦ ἐτόξευεν ὁ ἄγριος, ἐχρησίμευον ἐν μέρει καὶ πρὸς τροφὴν αὐτοῦ. Μόνοι οἱ ἐντελῶς ἄγριοι λαοί, οἱ οἱ Γκαρόου τοῦ Ἀσάμ, φυλαί τινες τῶν ἐνδοτέρω τῆς Σουμάτρας, οἱ νησιῶται τοῦ Ἀνδαμάν, πολλὰ φυλαί τῆς Ὀκεανίας ἢ τῆς Ἀφρικῆς τρώγουσιν ὄφεις, φρόνους καὶ ἄλλα ἐρπετά. Ὑπάρχουσιν ἐν τούτοις ζῶα τινὰ τοῦ εἶδους τούτου, οἱ ἀλλιγᾶτως ἐπὶ παραδείγματι καὶ οἱ κροκόδειλοι, ὧν αἱ σάρκες ἐπιζητοῦνται ὡς τροφή καὶ παρὰ τινων πεπολιτισμένων λαῶν. Εὐρίσκονται δὲ καὶ τινὰ φύλα, ὡς οἱ Ναγκὰς τοῦ Ἀσάμ, καὶ τινες λαοὶ τῆς Ἀμερικῆς, ἀρκούντως ἀπεκτηνωμένοι, ὥστε τρώγουσι καὶ αὐτὰ τὰ ἐντομα, ὧν τὰ ὡς χρησιμεύουσιν ὡσαύτως ὡς τροφὴ εἰς τινὰς χώρας. Πλείστοι δ' ὅσοι ἄγριοι τρώγουσιν ἀκόμη καὶ τὰ ἐπὶ τοῦ σώματος τῶν εὐρισκόμενα ἀκάθαρτα ζῶφια, ὡς ἐποιοῦν οἱ Φθειροφάγοι, περὶ ὧν ὁμιλοῦσιν οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς, καὶ ὡς συνειθίζουσι νὰ πράττωσιν οἱ πίθηκοι.

Παρὰ τοῖς γεωργικοῖς λαοῖς, μάλιστα ἐν τοῖς θερμοῖς κλίμασι, κυριώτερα εἶναι ἡ φυτικὴ τροφή, προστιθεμένων ἐν μέρει εἰς αὐτὴν καὶ τῶν προϊόντων τῆς θήρας. Ἐν τοῖς εὐκράτοις κλίμασι, καὶ βαθμυδὸν πρὸς βορρᾶν προχωροῦντες βλέπομεν ὅτι τὴν τροφὴν κατὰ μέγα μέρος ἀπαρτίζει τὸ κρέας. Εἰς τῶν κυριωτέρων σκοπῶν τῆς γεωργίας εἶναι ἴσα ἴσα νὰ διαδόσῃ καὶ πολλαπλασιάσῃ διὰ τακτικῆς καλλιεργείας τὰ φυτὰ τὰ δυνάμενα νὰ ἐπαρκέσωσι πρὸς τροφὴν ὁλοκληροῦ λαοῦ, οἷα τὰ σιτηρὰ, ἐν γένει δὲ αἱ φυτικαὶ ἀλευρώδεις οὐσίαι. Ἐκ τούτου προέκυψεν ἡ ἀπὸ τῆς ἀπωτάτης ἀρχαιότητος καλλιέργεια παρὰ τοῖς ἰνδοευρωπαῖκοις λαοῖς τῆς κριθῆς, τοῦ σίτου, τῆς βρώμης καὶ τῆς ὀλύρας, ἢ τις καλλιέργεια ἐπὶ μακρὸν ἔμεινεν ἄγνωστος καὶ εἰς λαοὺς γείτονας τῶν ἰνδοευρωπαϊκῶν, παρ' οἷς ἡ καλλιέργεια τῶν δημητριακῶν καρπῶν ἀ-

νεπτύχθη τεραστίως. Κατὰ τὴν ἑκτὴν μ.Χ. ἐκατονταετηρίδα, οἱ Ἀράβιοι, ἀπόγονοι τῶν ἀρχαίων Κόλχων, ἤγνουν καὶ αὐτὴν ἐπὶ τοῦ σίτου τὴν καλλιέργειαν, ἐλάμβανον δὲ τοῦτον ἐκ τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες πάλιν πρὸς ἀντάλλαγμα ἐλάμβανον δέσματα ἐν τῷ τόπῳ ἐκείνῳ κατεργασμένον. Ἐν ἀρχῇ περιορίζοντο νὰ τρώγῃσι τὸν σίτον ἐβρασμένον ἢ διαβεβρεγμένον, ὡς ἐποιοῦν οἱ Μάυροι, κατὰ τὸν Προκόπιον, ἢ ὡς ἐξακολουθοῦσι νὰ ποιῶσι συνήθως οἱ ἀπόγονοι αὐτῶν, οἱ Ἀράβιοι τῆς Ἀλγερίας. Ὁ κυκλῶν, τὸ ποτὸν, ἥπερ πολλάκις ἀναφέρεται ἐν τῇ ἀρχαιότητι, ἐν τῷ μύθῳ τῆς Δήμητρος καὶ τοῖς Ἑλευσίνιαις μυστηρίοις διετῆρει ἐν Ἑλλάδι τὴν ἀνάμνησιν τῆς ἀρχαίας ταύτης τροφῆς. Ἐπὶ καὶ σήμερον οἱ κάτοικοι τοῦ Θιβέτ καὶ οἱ Μογγόλοι ἔχουσι καθήμενὴν τροφὴν κριθῶν πεφυγμένην, ἣν διαβρέχουσι δι' ὕδατος· καλοῦσι δὲ τὴν τροφὴν ταύτην *τσάμπα*.

Ἐκαστον ἔθνος, ἐκάστη φυλὴ, παρεδέξατο θρησκευτικὰ τινα φυτὰ, ἅτινα ἀποτελοῦσι τὴν βάσιν τῆς τροφῆς αὐτῶν. Ἐπεζήτησαν δ' οἱ λαοὶ πρὸ πάντων τὰ μᾶλλον εὐμοιροῦντα θρησκευτικῶν οὐσιῶν.

Ἡ κριθὴ ἐκαλλιεργήθη ἐξ ἀρχαιοτάτων χρόνων ἐν Εὐρώπῃ, ἐπειδὴ εὐρέθη κριθὴ ἐν ἀγγείοις περιέχουσιν ἐρεθίνους, ἄνισον καὶ ῥίζας κοριάνθρου, ἐν τοῖς ἐρειπίοις ἀρχαίας οἰκοδομῆς, κεκαλυμμένης διὰ στρώματος ἡφαιστείου ἄμμου, ἔχοντος δεκαπέντε μέτρων πάχος, ἐν τῇ νήσῳ Θηρασίᾳ, παρὰ τὴν Θήραν. Ἐν Ἑλβετίᾳ μάλιστα, ἐν παλαφίτταις τῆς λιθίνης ἐποχῆς, συνήγαγον πλησίον κόκκων κριθῆς καὶ σίτον, βρώμην, πῖσα, καὶ φακὰς. Ἐξ ὧν προκύπτει ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἐνωρὶς κατενόησεν ὅτι τὰ σιτηρὰ καὶ τὰ ὅσπρια εἰσὶ τὰ φυτὰ τὰ μᾶλλον εὐμοιροῦντα θρησκευτικῶν οὐσιῶν. Ἐτεραι φυτικαὶ οὐσίαι, οἱ καρποὶ, ἐχρησίμευσον ὡς τρόφιμα δευτερεύοντα, καὶ ἡ μικρὰ ἢ μεγάλη χρῆσις αὐτῶν ἐν τῇ τροφῇ ἐγένετο ἀνελόγως τῆς ἐποχῆς καὶ τοῦ τόπου.

Ἐν Ἀφρικῇ, ὅπως καὶ ἐν Εὐρώπῃ, οἱ δημητριακοὶ καρποὶ ἀποτελοῦσι τὴν βάσιν τῆς τροφῆς. Ἀλλ' οὐχὶ πλέον ἢ κριθὴ καὶ ὄλυρα ὡς ἐν Σκανδιναυίᾳ καὶ Σκωτίᾳ. Ἡ καλλιέργεια τοῦ σίτου κρίνεται προτιμότερα ἐν τῇ βορείῳ Ἀφρικῇ ἐν δὲ τῇ νοτίῳ ἀντικαθίσταται διὰ τῆς καλλιέργειας ἐτέρων σιτηρῶν, τοῦ σαρρῶ, τῆς *Ἀβυσσινικῆς πόας* (poa abyssinica). Ἐν Σουδάν τὸ *δὲλν* (Penissetum typhoideum) ἀποτελεῖ τὴν βάσιν τῆς τροφῆς. Ἐν τῇ χώρᾳ τοῦ Ἀνω λευκοῦ Νείλου μόνον τροφὴν οἱ κάτοικοι ἔχουσι τὸ *δουράχι* γάλα καὶ ἀγριοκίερα.

Ἐν τῇ μεσημβρινῇ Ἀσίᾳ ἡ ὄρυζα, ἥς ἡ καλλιέργεια μετηνέχθη καὶ ἐν Εὐρώπῃ καὶ Ἀφρικῇ, εἶναι ἡ κατ' ἐξοχὴν τροφή· ἐν δὲ τῇ ἀρκτῷ ἐπαναφαίνονται τὰ σταχυοειδῆ τῆς Εὐρώπης,

ἡ βρώμη καὶ ἡ κριθή. Παρὰ τοῖς Μαλαίοις τὸ ἴγναμον καὶ τὸ σαγόνιον (τὸ ἀπὸ τῆς ἐντερῶν τῶν φοινίκων ἄμυλον) ἀντικαθίστῃσι τὰ σιτηρὰ, ἐν δὲ τῇ Πολυνησίᾳ ὁ ἀρτόκαρπος ἐπαρκεῖ πρὸς τροφὴν τῶν κατοίκων, ἀλλ' ἐν πολυλαῖς νήσοις ἀναπληροῦται διὰ τοῦ *τάρο* (Arum esculenta) ἢ τῶν βολβῶν τοῦ *πίχα* (tacca).

Ἐν Ἀμερικῇ, ὁ ἀραβόσιτος ἐν τῇ μεσημβρινῇ ἡπείρῳ, τὸ μανιόκ καὶ ἡ πατάτα (ἰσπανικὸν γαιόμηλον) ἐν ταῖς μετὰ τὴν τροπικῶν χώραις, τὸ *Chenopodium quinoa* ἐν τῇ ἄνῳ Περού χρηνοῦσιν εἰς τοὺς κατοίκους τὴν ἀναγκαίαν τροφὴν. Τέλος τὰ γαιόμηλα, ἐξ Ἀμερικῆς ἔχοντα τὴν καταγωγὴν, ἀλλὰ καλλιεργούμενα ἤδη εἰς πλεῖστα τοῦ κόσμου μέρη, διαφιλωνοῦσιν ὡς πρὸς τὰς θρησκευτικὰς αὐτῶν οὐσίας τὰ πρωτεῖα πρὸς τοὺς μᾶλλον τοῦτων εὐμοιροῦντας δημητριακοὺς καρπούς.

Δένδρα τινὰ, ἐν ᾗ χρηνοῦσι συγχρόνως διὰ τῶν ξύλων τῶν πολύτιμον ὕλικόν εἰς τοὺς κατοίκους τῶν χωρῶν, ἐν αἷς βλαστάνουσι, φέρουσι καὶ καρποὺς ἀφθονωτάτους, οἵτινες καθ' ὁλοκληρίαν σχεδὸν ἐξαρκοῦσιν εἰς τὴν τροφὴν αὐτῶν. Οἱ φοίνικες, τὸ προῖόν τοῦ *δακτυλοφόρου φοίνικος* (phoenix dactylifera) εἶναι ἡ συνηθεστέρα τροφὴ τῶν λαῶν τῆς ἀρκτῶς Ἀφρικῆς. Ἡ καστανέα ἐν Ἰταλίᾳ καὶ ἐν ταῖς ὁρειναῖς ἐπαρχίαις τῆς κεντρικῆς Γαλλίας παρέχει τροφὴν εἰς τὰς ἀπόρους τάξεις. Ἐκ τῆς σιμύδης οἱ Λέτοι καὶ οἱ Ἑσθονεῖς ἐξάγουσι ποτὰ, καυσόξυλα, καὶ χρώματα. Ὁ κοκοφοίνις, φυτὸν τῆς μεσημβρινῆς Ἀσίας, διαδεδομένον ὅμως ἤδη καθ' ὅλην τὴν ἐντὸς τῶν τροπικῶν ζώνην, παράγει καρποὺς, παρέχοντας εἰς τὸν ἄνθρωπον ἐνταυτῷ τροφὴν ὕγιαν, χρήσιμον ἔλαιον, καὶ ἀφθονον ποτὸν. Ἡ βανανέα, ἥτις ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων τρέφει τοὺς λαοὺς τοῦ Ἰνδικοῦ ἀρχιπελάγους, ἐπεκταθείσης τῆς καλλιέργειας αὐτῆς ἐν πάσαις ταῖς ἐντὸς τῶν τροπικῶν χώραις, κατέστη εἰς πολλοὺς τόπους ἡ κυριώτερα τῆς τροφῆς πηγὴ. Μία μόνον πιάγκη (Παραδεισία Μούσα-Musa paradisiaca = ἄγρια βανανέα) δύναται νὰ ἐξαρκέσῃ εἰς τὴν τροφὴν ἐνὸς ἀνθρώπου ἐν δικστήματι ὁλοκληροῦ ἔτους.

Ἐν γένει δὲ οἱ λαοὶ, οἵτινες κατῳρώσαν διὰ τῆς καλλιέργειας νὰ πολλαπλασιάσωσι τὰ ἐδώδιμα φυτὰ, καὶ φροντίζουσι νὰ ἔχωσι τακτικὰς ἐτησίαις συναγωγὰς, ὑπερέχουσι κατὰ τὸν πολιτισμὸν τῶν ἀγνοούντων τὴν γεωργίαν, τοῦτο δὲ καταφανέστερον καθίσταται ἂν παραβάσωμεν τὰς Ἰνδικὰς φυλὰς τοῦ Νέου κόσμου, παρ' αἷς καλλιεργεῖται ὁ ἀραβόσιτος, πρὸς τὰς ἀγνοούσας τὴν καλλιέργειαν αὐτοῦ.

Ἐτερα φυτὰ χρηνοῦσι τῷ ἀνθρώπῳ ποτὸν ἢ ἀπλῶς ἄρτυμα, ἀνάλογον τῷ μέλιτι, ὅπερ ὡς τοιοῦτον ἐνωρὶς ἐχρησίμευσεν. Τοιαῦτα εἰσὶ τὸ

σακχαροκάλαμον, ἐξ οὗ ἡ σάκχαρις ἐξάγεται, ἐκ τῶν Ἰνδιῶν εἰς ἅπαντα τὰ μέρη τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου μετενεχθέν, ὡς δείκνυσιν ἡ σανσκριτικὴ ἐτυμολογία (sakkara) τοῦ ὀνόματος, ὅπερ εἰς πάσας τὰς γλώσσας ἔλαβεν. Ἐκ δὲ τῆς ὀρύζης ἐξάγουσι πνευματώδες τι ποτὸν, ὅπερ μετὰ μεγάλης εὐχαριστήσεως πίνουσιν οἱ λαοὶ τῆς μεσημβρινῆς Ἀσίας καὶ οἱ μάυροι· ἐκ διαφόρων δὲ φοινικοειδῶν ὡς ἐκ τῆς *δασοφυοῦς ἐλάτης* (Elate sylvestris) τῆς Μαλαβάρ, ἐκ τῆς *Nipa* τῶν Φιλιππείων νήσων, ἐκ τοῦ *Cocos butyracea* τῆς μεσημβρινῆς Ἀμερικῆς καὶ μάλιστα ἐκ τοῦ *Borassus flabelliformis*, ἐξάγουσι τὸν οἶνον τῶν φοινίκων, ἐκ δὲ τοῦ δένδρου *Areca catechu* χυλὸν τινα, ὃν ἀναζυμοῦντες μετ' ὀρύζης, κατασκευάζουσι τὸ πνευματώδες ποτὸν *ἀράκ*· ἡ δὲ ἐλαῖς (φοῖνις τῆς Γουιέννης) καὶ τὸ *Sagus Rumphii* χρηνοῦσιν ἔλαιον (ἔλαιον φοινίκων), ὅπως καὶ τῆς ἐλαίας ὁ καρπός. Οἱ κάτοικοι τοῦ Χιλὶ ἐξάγουσιν ἐκ τινος ἀνκαρδιακοῦ, τοῦ *Schinus molle*, δροσιτικόν τι ποτὸν, οἱ δὲ τῆς Περουβίας μασσῶσι τὴν ἐκ τοῦ δένδρου τούτου ἐκκρινόμενην ῥητίνην. Ἡ *ρίχα*, ἣν κατασκευάζουσι διὰ τῆς ζυμώσεως τοῦ ἀπεξηραμένου *μαγιόκ*, εἶναι ποτὸν ἐν χρήσει παρὰ διαφόροις Ἰνδικαῖς φυλαῖς τῆς μεσημβρινῆς Ἀμερικῆς. Οἱ δὲ Μεξικανοὶ ἐξ ἀρχαιοτάτων χρόνων γνωρίζουσι νὰ ἐξάγῃσιν ἐκ τῆς ἀγλαῆς ἢ *μαγκεῦ* τὸ *πουλκὲ*, ὅπερ ὑπερβαλλόντως ἀγαπῶσι. Τὸ *μεθυστικὸν πέπερι* (piper methysticum) χρηνοῦσι τὸ *καθὰ* ἢ *ἀδά*, μεθυστικὸν ποτὸν ἐν χρήσει κατὰ τὴν Πολυνησίαν.

Τέλος ἡ ἄμπελος κατέχει τὴν πρώτην τάξιν μετὰ τῶν φυτῶν, ἐξ ὧν ὁ ἄνθρωπος ἐξάγει μεθυστικά καὶ ῥωστικά ποτά. Ἡ χρῆσις τῶν τοιοῦτων ποτῶν παρετηρήθη παρὰ πάνσι τοῖς λαοῖς, καὶ φαίνεται ἀναγκασιότατη πρὸς διατήρησιν τῶν σωματικῶν ἡμῶν δυνάμεων. Τὸ γάλα ἀπῆρτιζε τὴν βάσιν τῆς τροφῆς τῶν ποιμενικῶν καὶ κτηνοτρόφων λαῶν, ὡς ἐπὶ παραδείγματι τῶν Σκυθῶν, οἵτινες ἐτρέφοντο διὰ τοῦ ἐκ τῶν φορβάδων τῶν ἀμελγομένου γάλακτος, ἐξ οὗ καὶ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων *ἱππομολοῖ* καὶ *Γαλακτοφάγοι* ἐκλήθησαν. Ἡ ῥευστὴ αὕτη ὕλη παράγει διὰ τῆς ζυμώσεως πνευματώδες τι ὑγρὸν, οὗ ἡ χρῆσις ἐστὶ πρὸ πάντων διαδεδομένη παρὰ τοῖς Μογγόλοις (τὸ *κουμίσ*). Σχεδὸν δὲ πάντα τὰ ποτά, ἅτινα ὁ ἄνθρωπος συγκιρνεῖ συχνάκις μεθ' ὕδατος, ἀποκτῶσι διὰ τινων σκευασίων ἰσχυρόν τι δξὺ, ὅπερ ἀναπτύσσει τὰς τονικὰς αὐτοῦ ιδιότητας. Πρὸς τοῦτοις πάντα τὰ τρόφιμα τὰ παραγόμενα ἐκ τοῦ πεπηγότος καὶ κτυπηθέντος γάλακτος, οἷα τὸ βούτυρον καὶ ὁ τυρὸς, προσλαμβάνουσιν ὀξυνόμενα ὁμοίως ιδιότητας.

Σπανίως ὁ ἄνθρωπος ἠρκέσθη νὰ πίνη μόνον τὸν χυμὸν τῶν καρπῶν ἐν τῇ φυσικῇ αὐτοῦ καταστάσει. Ἡ ἀνάγκη τοῦ νὰ ἐναποταμιεύσῃ ἐξ

αὐτοῦ δι' ὥραν ἀνάγκης τὸν ὠδήγησεν εἰς τὴν παρκτηρήσιν τῆς ιδιότητος τῆς ζυμώσεως τῶν χυμῶν τούτων. Οἱ ἀρχαῖοι Ἀράβιοι ἐξῆγον ἐκ τῆς *Asclepias acida* ἢ *Sarcoslemma virginalis* τὸ *σῆμα*, ἐξ οὗ ἠρέσκοντο νὰ μεθύωσιν, ἀφ' οὗ πρῶτον ἔσπενδον ἐξ αὐτοῦ τοῖς θεοῖς. Οἱ Μασσαγέται ἐξῆγον ἐπίσης ἐκ τινων καρπῶν ποτόν τι ἀναθραστικόν· τὸ δὲ μέλι παρὰ πολλοῖς ἐπείχε τὸν τόπον τοῦ χυμοῦ τῶν καρπῶν· οἱ Κελτίβηρες καὶ οἱ ἀρχαῖοι Σκανδιναβοὶ, ὡς ἐπίσης καὶ οἱ σημερινοὶ χωρικοὶ τῆς Ρωσσίας καὶ τῆς Πολωνίας, ἐμεθύοντο δι' ὑδρομέλιτος, οὗτινος ἡ ποιότης βελτιοῦται διὰ προσθήκης ἀρωματικῶν καὶ πνευματωδῶν στοιχείων. Οἱ ἀρχαῖοι Γερμανοὶ, τῇ βοηθείᾳ τῆς ζυμώσεως τῶν σιτηρῶν, κατασκευάζον τὸν βρῦτον ὅστις ἔδωκε γένεσιν εἰς τὰ τοσούτω πολυπληθῆ εἶδη ζύθων τῶν Γερμανῶν, τῶν Φλαμανδῶν καὶ τῶν Ἀγγλων. Οἱ κάτοικοι τοῦ Θιβέτ ἐξῆγον τὸ *χάριχ* αὐτῶν ἐκ κριθῆς καὶ ἐξ ἀλεύρου ὑποστάντος ζύμωσιν.

Ὁ καφὲς, τὸ τέιον, εἰσὶ γλυκύτερη διερεθιστικὰ, ὧν ἡ χρῆσις περιορισμένη κατ' ἀρχὰς διὰ μὲν τὸν πρῶτον παρὰ τοῖς σημειωτοῖς φύλοις, διὰ δὲ τὸ δεύτερον παρὰ τοῖς Σίναις, ἐξηπλώθη βραδύτερον μετὰ τῶν πεπολιτισμένων ἐθνῶν. Ποτά τινα κατέστησαν περιζήτητα ἕνεκα ἀπλῶς τῆς εὐχαρίστου αὐτῶν γεύσεως, καὶ τοῦ ἀρωματικοῦ στοιχείου, ὅπερ ἀναπτύσσει τὴν ζύμωσιν τοιοῦτό τι συνέβη διὰ τὸ *σοκαλάτ* τῶν ἀρχαίων Μεξικανῶν, τὸ παραγόμενον ἐκ τοῦ κακαοδένδρου, καὶ οὗ ἡ κατασκευὴ, ἐπεκταθεῖσα καὶ βελτιωθείσα, ἐχορήγησεν εἰς τοὺς Ἰσπανοὺς καὶ εἰς τοὺς Εὐρωπαίους ἐν γένει τὴν σοκολάταν.

Οὐδὲν λοιπὸν ποικιλωτέρων τῶν τροφίμων, οὐδὲν τοσαύτης ὑφίσταται μετατροπῆς, ὑπὸ τοῦ κλίματος καὶ τῶν ἔξεων ἐπιβαλλομένων. Ἀλλ' ὡσαύτως, καθ' ὅσον ὁ ἄνθρωπος εὐρύνει τὸν κύκλον τῶν πρὸς τροφὴν μέσων αὐτοῦ, ἐγκαταλιμπάνει τὰ τρόφιμα εἰς ἃ ἠρκεῖτο τὸ κατ' ἀρχὰς. Εἰς τὸν ἄγριον τὸ πᾶν εἶναι καλὸν πρὸς χορτασμόν τῆς πείνης τοῦ ἐκ τοῦ ὀρμεμφύτου ὀδηγούμενος ἀνευρίσκει τροφὴν ἐκεῖ, ἐνθα ὁ πεπολιτισμένος οὐδ' ὑπωπτεύετο πᾶν ὅτι ὑπῆρχε τοιαύτη. Ἡ καταπληκτικὴ αὕτη πληθὺς τῶν μέσων πρὸς κατάπαυσιν τῆς πείνης καὶ τῆς δίψης παρὰ τοῖς ἡμιστὰ νοήμοσι λαοῖς, κατέπληξε τοὺς περιηγητάς. Οὕτως εἰς τὰς ἐρήμους τῆς κεντρικῆς Αὐστραλίας, εἰς τὰς πεδιάδας ἐνθα τὸ ὕδωρ φαίνεται ὅτι δὲν ὑπάρχει παντελῶς, ὁ ἰθαγενὴς κατορθοῖ νὰ κατασβέσῃ τὴν δίψαν αὐτοῦ διὰ τῶν θάμνων καὶ τῶν δεινδρυλλίων· ἐκρίζων αὐτά, συντρίβει τὰς ῥίζας τῶν, καὶ ἐκ τούτων ἐξάγει καὶ πίνει ὕδωρ τι. Ὡσαύτως ὁ ἄνθρωπος γινώσκει νὰ παρασκευάζῃ τρόφιμα κατὰλληλα πρὸς συντήρησιν τῶν δυνάμεων αὐτοῦ

ἐν μικραῖς ἐδοιοποιίαις, καὶ δι' ὧν ἀπαλλάσσεται τῆς ἀνάγκης νὰ φέρῃ δυσμετακομίτους ζωοτροφίας, ὥς τὸ τε ψῦχος καὶ ὁ καύσων ἡδύναντο νὰ διαφθείρωσι. Τοιοῦτον εἶναι τὸ περιμικτὸν, συνήθης τροφή τῶν κυνηγῶν τῆς βορείου Ἀμερικῆς, φύρμα κατασκευαζόμενον ἐκ κρέατος κεράδος ἢ ταράνδου, ἐξηραμμένου εἰς τὸν ἥλιον, ὅπερ κατατρίβουσιν ἐν ἰγδίῳ καὶ μίγνυσιν ἀκολούθως μετὰ λίπους.

Οἱ ἄγριοι λαοὶ δύνανται νὰ υποφέρωσιν, ὡς εἴπομεν, μικρὰς νηστείας, ἀγνοοῦσι δὲ τὰς τακτικὰς ἐξέεις τῶν πεπολιτισμένων λαῶν ἢ ὡς οἱ μαῦροι τοῦ Ἀνω λευκοῦ Νείλου τρώγουσι μόνον ἄπαξ καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς ἡμέρας, πρὸς δὲ καὶ ὅταν ἡ νύξ ἐπερχεται ἢ φροντὶς περὶ τῆς εὐρέσεως τῆς τροφῆς διὰ τὰ γεύματα τῶν ταῦτα εἶναι ἡ μόνη τῶν ἀσχολία καὶ ἀπορροφᾷ συμπάσαν τὴν ἐνεργητικότητά αὐτῶν. Οὕτω δύνανται εἰπεῖν ὅτι ἐν τῷ κυνηγετικῷ ἢ νομαδικῷ βίῳ ἡ τοῦ ἀνθρώπου ὑπαρξίς ἐστὶ παραπλησία τῇ τοῦ κτήνους· ζῇ μόνον διὰ νὰ τρέφεται καὶ νὰ πληθύνηται.

Ὁ ἄνθρωπος δὲν πίνει μόνον ὡς διερεθιστικὰ τὰ ποτὰ, ἀτινα ἀνάγκη καὶ ἡδονὴ παρ' αὐτῷ βαθμὴδὸν καθίστανται, ἀλλὰ προστρέχει καὶ εἰς τὰ ναρκωτικά. Οἱ Ἰνδοὶ τῆς βορείου Ἀμερικῆς γνωρίζουσι τὴν χρῆσιν τοῦ καπνοῦ, ἢν παρ' αὐτῶν παρέλαβον οἱ τε εὐρωπαῖοι καὶ ἀσιατικοὶ λαοί. Κατεσκευάζουσι πίπας καὶ καλυμετίνους καπνοσύριγγας (calumets), καὶ εἰς τὴν κατασκευὴν τῶν ἐργαλείων τούτων, ἀτινα παρ' αὐτοῖς εἰσὶ τὸ σύμβολον τῆς φιλοξενίας, ἀναπτύσσουσι πολλὴν τέχνην καὶ ἰδιορρυθμίαν· εὐρισκὼν ἐν τῇ εἰσπνοῇ τοῦ καπνοῦ τῆς νικητικῆς καὶ τινῶν ἄλλων φυτῶν, μέσον ὅπως βυθίζονται εὐχερέστερον ἐν τῇ ἀορίστῳ ἐκείνῃ θεωρίᾳ καὶ τῷ ἀδικλείπτῳ βεμβασμῷ, πρὸς ὃ ἀνέκαθεν ἦν προδιατεθειμένοι. Ἐνεκα τῆς τοιαύτης προδιαθέσεως διεδόθη παρὰ τοῖς Ἀσιανοῖς ἡ χρῆσις τῆς καπνοσύριγγος, ἥτις μετὰ τοῦ καπνοῦ εἰσέδυσσε μέχρι καὶ αὐτοῦ τοῦ Βορνοῦ καὶ τοῦ κέντρου τῆς Ἀφρικῆς. Ἀλλ' οἱ Ἰνδοὶ τὸ ναρκωτικὸν τοῦτο μετεχειρίζοντο ταῦτοχρόνως καὶ ὡς μέσον πρὸς κατασίγασιν τῆς πείνης αὐτῶν, ἢν δὲν ἡδύναντο διὰ τροφῆς νὰ καταπαύσῃ, οἱ Ὀθωμῆς, οἱ μαῦροι τῆς Γουινέας, μεταχειρίζονται εἰδὸς τι ἀργίλου, ἐστερημένης, ὡς πᾶσαι αἱ μεταλλικαὶ οὐσίαι, ὁρεπτικῶν στοιχείων, μᾶλλον πρὸς ἐπασχόλησιν τοῦ στομάχου παρὰ πρὸς χορτασμόν. Ἡ χρῆσις τοῦ ὀπίου, τοῦ δαυαμέσκ ἢ χασίς, ἐστὶ τὰ μέγιστα διαδεδομένη παρὰ τοῖς Ἀσιανοῖς, τοῖς Μαλαίοις, τοῖς Σίναις, οἵτινες κατ' ἐξοχὴν ἀρέσκονται εἰς τὰ ἐκ ταύτης παραγόμενα ὕλη. Οἱ Σκόθαι, κατὰ τὸν Ἡρόδοτον, ἐδυθίζοντο εἰς λουτρὰ ἀτμῶν κωνναβίδος, οἵτινες παρήγον παρ' αὐτοῖς τὰς

αὐτὰς διανοητικὰς διαταράξεις. Ἐκ τῆς αὐτῆς ἀνάγκης τοῦ διερεθισμοῦ τῶν νεύρων ἐγεννήθη ἐν Ἀσίᾳ καὶ Ἀμερικῇ ἡ συνήθεια τοῦ μασσᾶσαι φύλλα μπέτελ ἢ κόκα.

Ἡ χρῆσις διερεθιστικῶν ἐστὶ βεβαίως ἐκ τῶν ταχύτατα διαδοθεισῶν. Οὕτε τρεῖς δὲν ἐχρειάσθησαν αἰῶνες ὅπως ὁ καφὲς καὶ τὸ τέϊον καταναλίσκωνται εἰς συμπάσας τὰς χώρας. Ὁ καπνὸς καὶ ὁ ταμβάκος εἰσὶ σήμερον γενικῶς παρ' ἅπασιν γνωστοί, ὡς εἰ ἡ ἀνακάλυψις αὐτῶν ἀνῆρχετο εἰς τὰς πρώτας περιόδους τῆς ἀνθρωπίνης ἱστορίας. Εἰς τὸν τρόπον ὥστε δύνανται εἰπεῖν ὅτι μετὰ τὴν ἀνάγκην τῆς καταστροφῆς τῶν ὁμοίων του, ἡ μᾶλλον ἐπείγουσα τοῦ ἀνθρώπου ἀνάγκη ἐστὶν ὁ διερεθισμὸς αὐτοῦ.

Ἡ ἔμφυτος ὁρμὴ πρὸς τὸ καταστρέφειν παρὰ τοῖς ἀνθρώποις παράγεται ὑπὸ πολλῶν αἰτιῶν. Ἀλλ' εἰς τινὰς λαοὺς ἐπικρατεῖ εἰσέτι ἡ συνήθεια τῆς ἀνθρωποφαγίας. Οἱ ἀρχαῖοι ἀναφέρουσι βαρβάρους τινὰς λαοὺς, ὡς τοὺς Ἰσσηδόνας, τοὺς Πεδάιους, τοὺς Μασσαγέτας, τοὺς Ἀνδροφάγους, οἵτινες ἔτρωγον σάρκας ἀνθρωπίνων. Τὸ φρικῶδες τοῦτο ἔθιμον συναντᾶται καθ' ὅλας τὰς ἐποχὰς παρὰ τοῖς λαοῖς τοῖς μᾶλλον ἀγρίοις· ἀλλ' ἡ φύσις ἢν παρουσιάζει ἡ ἀνθρωποφαγία τῶν λαῶν τῆς Ἀμερικῆς καὶ τῆς Πολυνησίας δεικνύει ὅτι πλειότερον παράγεται ὡς ἐκ τῶν ὁρησκευτικῶν προλήψεων, ἀλλοκότων ἰδεῶν, ἢ ἐκ τῆς ἀνάγκης τῆς σωματικῆς διατροφῆς. Πολλὰ πολυνησιωτικά φυλὰ ἐφαντάζοντο ὅτι ὁ καταβροχθίζων τὸν ἐχθρόν του ἐγχείρει ἐν ἐαυτῷ τὴν ἀνδρίαν τοῦ θύματός του. Ὡς παρετήρησεν ὁ Α. Οὐμβόλδος, τὸ ἔθιμον τῶν ἀνθρωποθυσιῶν συνδέεται στενῶτα μετὰ τὸ τῆς ἀνθρωποφαγίας· κατέτρωγον κατ' ἀρχὰς τὸ θῦμα ἐν ὁρησκευτικῷ συμποσίῳ. Σήμερον ἐτι φυλαί τινες τοῦ Ἀμαζῶνος ποταμοῦ, ἐκ μῆνα μετὰ τὴν κηδείαν τοῦ θανόντος, ἐκθάπτουσι τὸ σῶμά του, τὸ θέτουσιν ἐντὸς μεγάλου λέβητος καὶ τὸ ἀφίνουσι ν' ἀπανθρακωθῇ ἐντελῶς· ἔπειτα μεταβάλλουσι τοὺς ἀνθρακὰς εἰς κόνιν, ἢν ῥίπτουσιν ἐντὸς ποτοῦ ὅπερ καταπίνουσι, νομίζοντες ὅτι ἐγγέουσιν οὕτως ἐν ἑαυτοῖς τὰς ἀρετὰς τοῦ θανόντος. Πρὸ ὀλίγου ἀκόμη εἰς τὰς νήσους τῆς Σκνδβίχης ἔτρωγον τὰ πτώματα τῶν ἀγαθῶν ἡγεμόνων, οἵτινες ἀπέθνησκον ἐκ φυσικοῦ θανάτου, ἵνα μὴ βεβηλωθῇ τὰ πτώματα αὐτῶν· ταύτην δὲ τὴν πρᾶξιν τὴν ὀνόμαζον Τρώγειν τοὺς ἀρχηγοὺς ὑπὸ ἀγάπης. Εἰς τοὺς αὐτόχθονας τῆς Αὐστραλίας ἡ ἀνθρωποφαγία δὲν συνειθίζεται εἰμὴ διὰ τινὰς μαγικὰς τελετὰς. Οἱ Βαττάκοι τῆς Σουμάτρας, οἵτινες δὲν εἶναι συνήθως ἀνθρωποφάγοι, γίνονται τοιοῦτοι ὡς ἐκ τῶν κεφαλικῶν ποινῶν. Ἀφοῦ ὁ κατὰδικος θανατωθῇ, τὸ σῶμά του διμελίζεται ὑπὸ τῶν παρευρισκομένων, οἵτινες τὸ καταβροχθίζουσιν εἰς τεμάχια. Οἱ πλησιέ-

στεροι συγγενεῖς τοῦ θύματος δικαιούνται νὰ λάβωσι τὰς καλλιτέρας μερίδας. Παρ' ἄλλοις ἔθνεσιν, οἷον παρὰ τοῖς Ἰνδοῖς τῆς Γουινέας, ἡ ἀνθρωποφαγία εἶναι ἀπλὴ ἐκδίκησης. Πᾶσα νίκη κατ' ἐχθρικῆς ὁρμῆς πνευγυρίζεται δι' ἐνὸς γεύματος εἰς ὃ καταβροχθίζουσι τεμάχια τινὰ ἐκ τοῦ πτώματος αἰχμαλώτου τινός.

Ἐν τούτοις πρέπει νὰ ἀναγνωρίσωμεν ὅτι ἐὰν ἡ ἀνθρωποφαγία δὲν ὑπῆρξε συνέπεια ἀπορίας ζωτικῆς τροφῆς, εἰς τινὰς ὁμῶς περιστάσεις διετηρήθη καὶ μάλιστα ἐπνευγίσθη ὡς ἐκ τῆς αἰτίας ταύτης. Εἰς τὰς νήσους τῆς Πολυνησίας ἐνθα τὰ μαστοφόρα ἦσαν σπανιώτατα, ἡ ἡδονὴ τῆς γνώσεως τῆς σαρκὸς τοὺς παρεκίνησε νὰ τρώγῃ τὸ πτῶμα τοῦ ἐχθροῦ. Εἰς τὰς Φιγιδίας νήσους εἶδον ἀρχηγόν τινὰ δεικνύοντα τὰ ὅσα 872 ἀτυχῶν οὗς ὁ πατήρ του εἶχε φάγει κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ζωῆς του. Τοσαύτη κατανάλωσις ἀνθρωπίνης σαρκὸς δὲν δύναται νὰ ἐξηγηθῇ εἰμὴ ὑπὸ τῆς ἀνάγκης ζωτικῆς τροφῆς. Διὰ τοὺς Κοβίους τῆς Ὑππῆς, ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἀληθὲς κυνήγιον, καὶ οἱ ἄγριοι οὗτοι κηρύττουσι τὸν πόλεμον εἰς τὰς ὁμόρους φυλὰς πρὸς μόνον τὸν σκοπὸν νὰ προμηθευθῶσιν ἀνθρωπίνην σάρκα· ἐὰν δὲ λάβωσι πλειότερον τῆς ἀρκούσης, τὴν ζηρᾶνουν καπνίζοντες καὶ φυλάττοντες αὐτὴν ὡς προμήθειαν. Εἶδον εὐρωπαῖους τινὰς ἐξηπλημένους ὑπὸ τῆς πείνης νὰ καταφεύγῃ εἰς τὴν φρικῶδη αὐτὴν τροφήν. Ἐν Αὐστραλίᾳ, κατόπιν λιμῶν, ἡ ἀνθρωποφαγία ἔλαβε πολλὰς φρικῶδεις διαστάσεις. Τὴν σήμερον ἐτι ἡ φοβερὰ αὕτη συνήθεια ὑφίσταται εἰς τινὰ μέρη τῆς Πολυνησίας καὶ τῆς Πάσουας.

Ἡ προπαρασκευὴ τῆς τροφῆς ἐφύρε προῶς τὴν χρῆσιν τοῦ πυρὸς καὶ τῆς καυσίμου ὕλης. Ἡ φλόξ παρήχθη κατ' ἀρχὰς οὐχὶ ἐκ τῆς συγκρούσεως λίθων χαλικωδῶν μετὰ σῶματος στερεοῦ, ἀλλ' ἐκ τῆς προστρίψεως δύο ξύλων. Τοιοῦτος εἶναι ὁ τρόπος τοῦ ἀνάπτειν τὸ πῦρ τὸν ὁποῖον ἀναμιμνήσκουσι τὰ ἀρχαῖα ἄσματα τοῦ Βέδα. Δύο τεμάχια ξύλου ἀπαρτίζουν τὸ ἀραγί, καὶ ἐκ τῆς προστρίψεως τῶν δύο τούτων τεμαχίων παράγεται τὸ θυσιαστήριον πῦρ.

Τὰ ξύλα ἤρκεσαν ἐπὶ πολλὸν χρόνον ὡς καύσιμος ὕλη διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ ἀνθρώπου, διότι ἐν ἀρχῇ ἦσαν σχεδὸν ἀφθονα. Ἀλλ' οἱ ποιμνικοὶ λαοί, ἀναγκαζόμενοι χάριν τῶν ποιμνίων τῶν νὰ κατοικῶσιν ἀνοικτὰς πεδιάδας, προσέδραμον ταχέως εἰς ἄλλο εἶδος καυσίμου ὕλης· τὰ ζῶα τῶν παρέσχον εἰς αὐτοὺς τὴν ξηρανομένην κόπρον, ἥτις ἀντεκατέστησε δι' αὐτοὺς τὸ ξύλον. Ταύτης τῆς καυσίμου ὕλης ποιοῦνται εἰσέτι χρῆσιν πολλὰ ἀραβικὰ φυλὰ τῆς ἐρήμου, εἰς τὸ Θιβέτ, εἰς τὴν Μογγολίαν, ὅπου τὰ ἀργὰ συνάγονται μετὰ φροντίδος διὰ νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς τροφή τοῦ πυρὸς καὶ πρὸς διατήρησιν αὐτοῦ. Τὸ πῦρ ἄλλως τε δὲν ἐχρησί-

μευσε μόνον ὡς μέσον ἀναγκῶν πρὸς ἐκδίωξιν τοῦ ψύχους καὶ ἐτοιμασίαν τῆς τροφῆς· λίαν προῶς τὸ μετεχειρίσθησαν ὡς μέσον προστασίας ἐναντίον τῶν ἀγρίων ζώων, ἐναντίον καὶ αὐτῶν τῶν ἐντόμων. Ὁ τρόπος διὰ τοῦ ὁποῖου ἐψήνων τὰς τροφὰς, καὶ τὰ σκευὴ τὰ ὁποῖα μετεχειρίζοντο πρὸς τοῦτο, ἐπαίσθητῶς μετεβλήθησαν μετὰ τὴν πρόδον τῆς κοινωνίας. Μὴ ἔχοντες κατ' ἀρχὰς οἱ ἄνθρωποι μήτε ἐστίας μήτε κλιβάνους ἐσκαπτον εἰς τὸ ἔδαφος ὀπῆν, ὅπου ἐναπέθετον συνήθως ἐπὶ κοιτίδος χαλκώδους τὸ μὴ διαμεμελισμένον ζῶον· ἐκάλυπτον ἀκολούθως τὸν λάκκον διὰ χύματος καὶ ἐπ' αὐτοῦ ἤναπτον ξύλα καὶ φύλλα. Τοιοῦτος εἶναι ὁ τρόπος τῆς ὀπτήσεως τὸν ὁποῖον μετεχειρίζονται εἰσέτι ἐνίοτε οἱ τοσοῦτον πιστοὶ εἰς τὰς ἀρχαίας συνήθειας χωρικοὶ τῆς Σαοδηνίας. Τὸν αὐτὸν τρόπον μετεχειρίζοντο καὶ οἱ νησιῶται τοῦ Ταῖτι διὰ νὰ ψήνωσι τοὺς κύνας καὶ τοὺς χοίρους καὶ νὰ προετοιμάζωσι τὸ πῖμα. *

Ἔτι καὶ συνέχεται.

Ἡ ἐν Πετρούπολει ἱστορικὴ ἑταιρεία δημοσιεύει πολὺτομὸν Συλλογὴν σπουδαίων καὶ ἐπισήμων ἐγγράφων ἀναφορμένων μὲν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Ρωσίας, σχετιζομένων δὲ καὶ πρὸς τὴν ἡμετέραν ἰδίαν κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Μ. Αἰκατερίνης καὶ Ἀλεξάνδρου τοῦ Α'. Ἐν τῷ τρίτῳ τόμῳ τῆς συλλογῆς ταύτης ὑπάρχει πολὺτιμον καὶ ἀγνωστον μέχρι τοῦδε ὑπόμνημα τοῦ Καποδιστρίου ἐπιγραφόμενον Aperçu de ma carrière publique depuis 1798 jusqu'à 1822, à S. M. l'Empereur καὶ συνταγθὲν ἐν Γενεύῃ τῇ 12/24 Δεκεμβρίου 1826. Ἐν τῇ συνοπτικῇ ταύτῃ ἐκθέσει τοῦ πολιτικοῦ βίου τοῦ ὁ ἀορίστος Κυβερνήτης ἀφηγείται μετὰ τῆς χαρκτηριστικῆς τοῦ ὅπου τοῦ ἀρεσκείας καὶ κομψότητος τὰς ἐν Ἑπτανησίᾳ ὑπηρεσίας του, τίνι τρόπῳ μετέβη εἰς Ρωσίαν, καὶ ὁποῖον μέρος ἔλαβεν εἰς τὰς μεγάλας διαπραγματεύσεις τῆς εὐρωπαϊκῆς διπλωματίας κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ αἰῶνος τούτου μέχρι τῆς στιγμῆς καθ' ἣν ἡ ἐκραγείσα ἡδὴ ἑλληνικὴ ἐπανάστασις τὸν ὑπεχρέωσε νὰ παραιτηθῇ ὀριστικῶς τῆς ῥωσικῆς ὑπηρεσίας, μὴ δυνάμενος εὐσυνείδητως νὰ συμβιβᾷ τὰ καθήκοντα τῆς θέσεώς του μετὰ τὴν συμβιβᾷ τὰ καθήκοντα τῆς θέσεώς του μετὰ τὴν πατρίδα αἰσθημάτων του. Εἰς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἀποδέλπει τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ὑπόμνημα οὗ τὸ συμπέρασμα καταχωρίζομεν καθ' ἣν ἐλάβομεν μετὰ φροντίαν αὐτοῦ παρὰ σεβάστωι φίλῳ τῆς ἑταιρείας· ἐστὶ αἰς· μὴδένονμεν δὲ ὅτι 19 τόμοι τῆς Συλλογῆς ταύτης ἀποστέλλονται ὅσον οὕτω εἰς τὴν ἑλληνικὴν Βιβλιοθήκην ἐπιμελῆσαι τοῦ ἐν Πετρούπολει Πρέσβους τοῦ Βασιλέως. Σ. τ. Δ.

ΑΝΕΚΑΤΟΝ ΥΠΟΜΝΗΜΑ ΤΟΥ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΟΥ

«... Ἐπὶ τέλους ὁ Αὐτοκράτωρ μοι ἐχορήγησεν ἢν τῷ εἶχον ζητήσῃ ἰδιαιτέρην ἀκρόασιν.

Ἀὕτη διήρκεσεν ὑπὲρ τὰς δύο ὥρας. Μετ' ἀγαθότητος ἤκουσεν ὁ Αὐτοκράτωρ τὴν ἱστορικὴν ἀναμνηστικὴν τῶν συμβάντων ἅτινα μετ' εἶχον φέρει εἰς τὴν ὑπηρεσίαν Αὐτοῦ, καὶ τὴν πιστὴν ἀφήγησιν τῶν περιστάσεων δι' ὧν ἡτύχησα νὰ ἐργάζωμαι ὑπὸ τοὺς ὀφθαλμούς του. Τῷ ἀνέμνησα δὲ τὰς ἐξηγήσεις ὡς εἶχομεν λάβει ἐν Χαρισίῳ τῷ 1815, ὅτε ἡδρόκησε νὰ με διορίσῃ Γραμματέα τῆς Ἐπικρατείας.

Ἐντεῦθεν ὁρμώμενος τῷ ἀπέδειξα ὅτι τὰ

σύστημα δ' είχε παραδεχθῇ μ' ἔθετεν εἰς τὴν ἐναλλαγήν ἢ νὰ παραβιάσω τὰ αἰσθηματικά μου καὶ πάντα τὰ καθήκοντα τὰ ἐπιβαλλόμενα μοι ὑπὸ τῆς πατρίδος εἰς τὴν οὐδέποτε εἶχον παύσει ν' ἀνήκω, ἢ νὰ ἀθετήσω τὰ καθήκοντα τῆς πρὸς τὴν Α. Μ. ὑπηρεσίας μου. Τοιαύτη τφόντι θὰ ἦτο ἡ θέσις μου ἐὰν εἰσέτι ἐθεώρουν ἐμαυτὸν ἱκανὸν νὰ τὸν ὑπηρετῶ ἐν τῷ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν Ὑπουργείῳ καθ' ἡν στιγμὴν ἐμελλε νὰ ἐνεργήσῃ διὰ πάσης τῆς δυνάμεώς του κατὰ τοῦ ἀτυχοῦς Ἑλληνικοῦ ἔθνους.

Ἐξέθηκα εἰς τὸν Αὐτοκράτορα τίνι τρόπῳ καὶ ἐν Βιέννῃ καὶ ἐν Οὐερῶνι ἡ κυβερνήσις του ἐμελλε νὰ δειχθῇ δυσμενῆς πρὸς τοὺς ἐν τῇ Ἀνατολῇ δημοδόξους τῇ Ῥωσίᾳ, καὶ διατί ἡ μεγάλη αὐτὴ θυσία οὐδὲν ἀποτέλεσμα ἤθελεν ἐπιφέρει σύμφωνα πρὸς τὰς εὐθείας προκρίσεις τῆς Αὐτοῦ Αὐτοκρατορικῆς Μεγαλειότητος.

Ἀφ' οὗ δὲ μετὰ πλείστης ἐναργείας ἀνέπτυξα τὸ θέμα τοῦτο, παρεκάλεσα τὸν Αὐτοκράτορα νὰ με διατάξῃ τί ἐμελλε νὰ πράξω.

Ὁ Αὐτοκράτωρ μοι ἀπήντησεν· «Εἰς τὴν θέσιν σας θὰ ἐλάλουν καὶ ἐπραττον ὡς Ὑμεῖς, ἀλλ' ἐν τῇ ἐμῇ θέσει μοι εἶναι ἀδύνατον νὰ μεταβάλω ἀπόφασιν.»

Ἡ Αὐτοῦ Μεγαλειότης ἔλαβε τὸν κόπον νὰ μοι ἐκθέσῃ λεπτομερῶς τοὺς λόγους τῆς. Ἦσαν οἱ αὐτοὶ δι' ὧν πολλάκις ἠθέλησε νὰ μοι ἀποδείξῃ ὅτι ἐπρότιμα τὸ Αὐστριακὸν σύστημα μόνον καὶ μόνον διὰ τὴν ἐπεΐγουσαν καὶ ἀνωτάτην ἀνάγκην τῆς διατηρήσεως τῆς Εὐρωπαϊκῆς εἰρήνης καὶ τῆς ἐνώσεως τῶν ἀνακτοβουλιῶν, ἥτις ἦτο ἡ μόνη ἐγγύησις αὐτῆς.

Ἐνθαρρύνόμενος ὑπὸ τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος, ἥτις προφανῶς ἐπεθύμει νὰ συμμερισθῇ τὴν γνώμην τῆς, ἐτόλμησα πάλιν καὶ τελευταίαν φοράν νὰ τῇ ἐκφράσω μετὰ βαθείας συγκινήσεως τὴν λύπην μου ὅτι ἤμουν καταδικασμένος ὑπὸ τῆς συνειδήσεώς μου καὶ τῆς ἀσθενοῦς μου κρίσεως νὰ θεωρῶ τὰ πράγματα ὑπ' ὅψιν ὅπως διάφορον.

Πολλὰ καλὰ, ὑπέλαβεν ὁ Αὐτοκράτωρ, ἀφ' οὗ εἶναι ἀναγκαῖον, ὥς ἀποχωρισθῶμεν· θέλετε μείνει ὅμως εἰς τὴν θέσιν σας. Πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς μου θέλετε ἐκπεραιώσει πάσας τὰς ὑποθέσεις ὥς ἐνεπιστεύθη ἐν τῇ Ὑμῶν, καὶ ἰδίως τὴν τῶν παραλίων τῆς πρὸς ἄρκτον καὶ δυσμᾶς Ἀμερικῆς. Δὲν θέλετε ἀναχωρήσει εἰμὴ μετ' ἐμῆ; θέλετε ὑπάγει εἰς τὰ λουτρά ὡς καὶ ἄλλοτε. Ἡ ὑγεία σας πάσχει οὐκ ὀλίγον, καὶ ἐπιθυμῶ νὰ θεραπευθῇτε.

Ἡκολούθησα τφόντι νὰ ἐργάζωμαι μετὰ τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος κατὰ τὸ σῶνθες, ὁμοῦ μετὰ τοῦ Κόμητος Λεσσερόδε, καὶ μόνος διὰ τὰς ὑποθέσεις τῆς Βεσσαραβίας.

Ἡ Αὐτοῦ Μεγαλειότης ἀπολύουσα με μ' ἐσφιγξεν εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς. «Θέλωμεν ἐντα-

μωθῇ καὶ πάλιν, μοι εἶπεν, ἡ τοῦλάχιστον θέ-
«λετε μοι δώσει τὰς εἰδήσεις σας. Βεβαιώθητε ὅτι τὰ πρὸς Ὑμᾶς αἰσθηματικά μου θὰ ἦναι πάντοτε ἀναλλοίωτα.»

Ἀνεχώρησα ἐκ Πετροῦπόλεως περὶ τὰ μέσα Αὐγούστου 1822, καὶ μετέβην εἰς Ἑμς. Κατὰ τὸ φθινόπωρον ἐφθασα εἰς Ἑλβετίαν, καὶ διέμεινα ἐν τινι μεμονωμένῃ ἐξοχῇ εἰς τὰ περὶχωρὰ τῆς Γενεύης. Σοβαρὰ νόσος μὴ ἠνάγκασε νὰ ζητήσω οἰκίαν ἐν τῇ πόλει, ἐνθα ἐπίσης ἐζήσα ὅπως μεμονωμένος οὐδὲν παραμελῶν ἵνα μὲ λησμονήσῃ ὁ κόσμος.

Ματαίως ὅμως τὸ ἐπρόσπαθον. Οἱ Ἕλληνες ἀποδιωχθέντες τῶν μερῶν ὅπου μέχρι τῆς παρούσης δυστυχίας τῶν εἶχον εὖρει γενναίαν καὶ εὐμενῇ φιλοξενίαν, ἐκείνοι οὗς αἱ καταστροφὰί τῆς Χίου, τῆς Κύπρου, τῶν Κυδωνιῶν, τῶν Ψαρέων ἐξέβησαν εἰς τὰ παράλια τῆς Ἀδριατικῆς καὶ τῆς Μεσογείου, ἤλθον πρὸς ἐμὲ ζητοῦντες βοήθημα καὶ ἐπ' ἐλπίδι νὰ λάβωσι δι' ἐμοῦ καὶ ἐκ μερῶν τῶν ξένων.

Ἡ προσωρινὴ Κυβέρνησις τῆς Ἑλλάδος, καὶ τινες τῶν στρατιωτικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν ἀρχηγῶν ἰδιαιτέρως, μοι ἔστειλαν, ἐν ὥρᾳ ἀνάγκης, ἀποστόλους διὰ τὸν αὐτὸν σκοπὸν, καὶ προσέτι, ἵνα μοι εἰπωσιν ὅτι ἰδόντες με ἐν μέσῳ αὐτῶν μέχρι τοῦ 1807 ἐν Ἑπτανήσῳ καὶ παρακολουθεῖσάν με διὰ τῆς διανοίας καὶ τῶν εὐχῶν τῶν καθ' ὅλον τὸ στάδιόν μου μέχρι τῆς εἰς Γενεύην ἀποχωρήσεώς μου, οὐδέποτε ἤθελον παραιτηθῇ τῆς πεποιθήσεως, ὅτι ἤμην καὶ θὰ ἦμαι ὡς ἐπὶ τοῦ παρελθόντος τὸ ὄργανον τῶν προσφιλεστέρων συμφερόντων τῆς κοινῆς ἡμῶν πατρίδος παρὰ τῷ Αὐτοκράτορι· ὅτι ἄλλως, θὰ με ἐβλεπον φθάνοντα τὸ ταχύτερον ἐπὶ τόπου, ἵνα συμμερισθῶ μετ' αὐτῶν τοὺς κινδύνους τοῦ παρόντος καὶ τὰς ἐλπίδας τοῦ μέλλοντος· «Ἐὰν δὲν ὑπηρετεῖτε τὴν Ῥωσίαν, μοι ἔλεγον, ἢ δὲν δύνασθε νὰ μᾶς ὑπηρετῇτε παρ' αὐτῇ, τί κάμνετε λοιπὸν ἐν Ἑλβετίᾳ; Ὑπάγετε τοῦλάχιστον εἰς Κέρκυραν. Πλησιέστεροι εἰς ἡμᾶς δύνασθε νὰ μᾶς βοηθήσητε διὰ τῶν συμβουλῶν σας. Ἡξέστε ὅτι ἄκραν ἀνάγκην ἔχομεν αὐτῶν, καὶ θέλομεν ὠφεληθῇ ἐξ αὐτῶν.»

Δὲν παρέλειψα νὰ κάμω γνωστὸν εἰς τὴν προσωρινὴν Κυβέρνησιν τῆς Ἑλλάδος τὸν ἀληθῆ χαρακτῆρα τῆς μονωσεώς μου καὶ τὰς αἰτίας αὐτῆς. Τῇ ἐξήγησα ὅτι δὲν ἤμην πλέον χρήσιμος εἰς τὴν Ἑλλάδα ὡς δημόσιος ἀνὴρ, καὶ ὅτι μόνον ἡδυνάμην νὰ δώσω εἰς τὰ θύματα τοσούτων δυστυχῶν συνδρομὴν ἀνάλογον πρὸς τὰ πενιχρά μου μέσα καὶ νὰ ἐξευμενίσω ὡσαύτως ὑπὲρ αὐτῶν τοὺς ξένους τοὺς τιμωντάς με εἰσέτι διὰ τῆς ἀρχαίας φιλίας τῶν.

Ἀλλ' ὅσῳ μᾶλλον ἐπρόσπαθον νὰ καταπέσω τοὺς Ἕλληνας ὅτι τὰ συμβάντα τοῦ ἔτους 1821 μὲ εἶχον καταστήσει ὅπως ἀνωφελῆ

πρὸς αὐτοὺς, τόσον ὀλιγώτερον οἱ λόγοι μου καὶ ἡ μαρτυρία τῆς διαγωγῆς μου ἴσχυσαν νὰ τοὺς μεταπείσωσι, καὶ ὁ λόγος εἶναι εὐληπτος.

Ἐγκαταλείμενοι καὶ προγεγραμμένοι ὑφ' ὅλων τῶν Εὐρωπαϊκῶν κυβερνήσεων, ἐν ᾧ αἱ κυβερνήσεις αὐταὶ ἐπέμβαινον διὰ τῆς ἰσχύος τῶν ἀποφάσεων αὐτῶν καὶ τῶν ὅπλων, ἵνα ἀποκαταστήσωσι τὴν τάξιν ὅπου ἡ ἀταξία δὲν ἦτο καταστροφή, ἀποστασία καὶ δουλεία, οἱ Ἕλληνες ἠπόρουν διατί οἱ Χριστιανοὶ ἡγεμόνες, διατί ὁ Αὐτοκράτωρ τῆς Ῥωσσίας, ὁμόδοξος αὐτοῖς, τοὺς ἐγκατέλειπεν εἰς τοὺς Τούρκους;

Καὶ κατενόουν μὲν πῶς τινὲς τῶν ἡγεμόνων τούτων παρέδιδον αὐτοὺς εἰς τὴν ἐξολόθρευσιν, ἵνα καταπαύσωσι τοὺς ἐκ τῆς Ῥωσσίας φόβους, πῶς δὲ αὐτῇ ἡ Ῥωσσία συνενοῦτο ἐν τοιοῦτῳ συστήματι, τοῦτο οὐτε κατενόουν οὐτε θέλουν ποτὲ κατανοήσει.

Ἐκφράζοντες ἐπανειλημμένως τὴν διουμολογίαν ταύτην τῆς πίστεώς των οἱ ἀρχηγοὶ τῆς Ἑλλάδος, προσέθετον παρατηρήσεις ἐπιβαρυνούσας τὴν θέσιν των, διότι ἐπέμενον θεωροῦντες αὐτὴν ὡς βέβαιον ἐνέχυρον τοῦ μέλλοντος δ' προσεδόκων παρὰ τῆς δικαιοσύνης καὶ εὐσεβείας τῆς Ῥωσσίας.

Φθονοῦντα τὴν Ῥωσικὴν ἐπιρροὴν τινὰ τῶν ἀνακτοβουλιῶν προσεπάθησαν νὰ πείσωσι τοὺς Ἕλληνας ὅτι ἡ ἐγκατάλειψις αὕτη τῆς Ῥωσσίας ἦτο ἀμετάκλητος, καὶ ὅτι ἡ μόνη ἀπομένουσα αὐτοῖς σωτηρία ἦτο νὰ παραιτηθῶσι πάσης εἰς τὴν δύνανται ταύτην ἐλπίδος καὶ παντὸς πρὸς αὐτὴν δεσμοῦ. Καὶ οὕτως ἐπέτυχον νὰ τοῖς ἀποσπάσωσι τῷ 1822 τὴν πρᾶξιν τοῦ Ἰουλίου μηνός, δι' ἧς ἐβιάσθησαν νὰ ἐπικαλεσθῶσι τὴν ἀποκαταστατικὴν προστασίαν τῆς Μεγάλης Βρετανίας.

Ἀφ' ἑτέρου, τὰ αὐτὰ ἀνακτοβουλία περικυκλοῦντά με πανταχοῦ καὶ πάντοτε διὰ τῆς ἐπιτηρήσεώς των, εὐαρεστοῦνται εἰσέτι νὰ παρανοήσωσιν ἢ νὰ παρεξηγήσωσιν εἰς τοὺς ἄλλους τὴν φύσιν τῶν πρὸς τοὺς Ἕλληνας σχέσεών μου. Ἐπιμένουσι παριστῶντα αὐτὰς οὐχὶ ὡς τὴν φυσικὴν συνέχειαν ὅλου τοῦ βίου μου, ἀλλ' ὡς κρῖνον ἐκτεταμένου σχεδίου εἰς ὃν προσαρτῶ τὴν τάξιον ἢ βράδιον ἀπόλυτον κυριαρχίαν τῆς Ῥωσσίας ἐν τῇ Ἀνατολῇ.

Τοιοῦτος εἶναι τοῦλάχιστον ὁ λόγος εἰς ὃν ἀναγκάζομαι ν' ἀποδώσω τὴν ἐπιμονὴν δι' ἧς ὁ πρωθυπουργὸς τῆς Αὐστρίας εὐαρεστεῖται νὰ με περικαταλαμβάνῃ πανταχοῦ ἐπὶ σκοπῷ νὰ παραβλάψῃ τὴν ἀγαθὴν ὑπόληψιν δι' ἧς μὲ τιμῶσιν οἱ ἐν Ῥωσίᾳ καὶ νὰ με καταρρίψῃ ἄκοντα εἰς τὴν τάξιν τῶν ἀνθρώπων οὗς ἀποδοκιμάζουσιν αἱ κυβερνήσεις καὶ ὧν ὁ κ. Μέτερνιχ ἠξίωσε νὰ με παραστήσῃ ὡς ἓνα τῶν κορυφαίων.

Δὲν θέλω ἀφηγηθῇ ἐνταῦθα λεπτομερῶς

πάντα τὰ σκανδαλώδη ταῦτα τεχνάσματα. Περιόριζομαι ν' ἀναφέρω τρία γεγονότα ἱκανὰ νὰ δώσωσι σαφῆ καὶ πλήρη ἰδέαν αὐτῶν.

Ὁ Πρίγκηψ Μέτερνιχ ἰδὼν ἐν Βιέννῃ τὸν στρατηγὸν Μαιτλάνδον κατ' Αὐγούστου 1822 τῷ συνεχάρη εἰπόν· «Λοιπὸν, στρατηγέ μου, ἡ ἀρχὴ τοῦ κακοῦ ἐξεβρίχθη, ὁ Κόμης Καποδίστριας ἐτάφη δι' ὅλην του τὴν ζωὴν. Θὰ ἔχετε εἰρήνην ἐν Ἑπτανήσῳ, καὶ ἡ Εὐρώπη θὰ ἦναι ἀπηλλαγμένη τῶν μεγάλων κινδύνων δι' ὧν τὴν ἠπέλει ἡ τοῦ ἀνθρώπου τούτου ἐπιρροή.» Ἐπιστρέψας εἰς Κέρκυραν ὁ στρατηγὸς Μαιτλάνδος ἐπανέλαβε τοὺς λόγους τούτους εἰς τὸν κύκλον του, καὶ διεδόθησαν εἰς ὅλην τὴν πόλιν.

Κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν, ἵνα ἐνισχύσῃ παρὰ τῷ διπλωματικῷ σώματι καὶ τοῖς ἐν Βιέννῃ Ῥώσοις τὴν αὐτὴν ἐξήγησιν τῆς ἀποχωρήσεώς μου, ὁ πρωθυπουργὸς οὗτος ἐπανέλαβεν εἰς τινα ὑπάλληλον τῆς Αὐτοῦ Αὐτοκρατορικῆς Μεγαλειότητος, οὗ ὁ βαθμὸς καὶ ἡ ὑπόληψις καθιστῶσιν ἀναμφίβολον τὴν μαρτυρίαν του, ὅτι ἡ Α. Μ. ὁ Αὐτοκράτωρ Φραγκίσκος, χαίρων ὅτι ἐπὶ τέλους ἀπεμακρύνθη τῶν συμβουλιῶν τοῦ Σεβαστοῦ αὐτοῦ Συμμάχου, εἶχεν εἶπει τῷ Κ. Μέτερνιχ· «Ὁ Αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος εἶναι παρὰ πολὺ ἀγαθὸς· ἐάνεις τῶν ὑπηρετούντων με εἶχε καταχρασθῇ τὴν ἐμπιστοσύνην μου ὡς ὁ Κόμης Καποδίστριας τὴν τοῦ Κυρίου του, ἤθελον δώσω· ἐν παραδείγματι καὶ διατάξαι νὰ τὸν ἀποκεφαλίσωσι.»

Τελευταῖον, γινώσκω μετὰ τῆς αὐτῆς θετικότητος, ὅτι καθ' ὅλας τὰς ἐν Γερμανίᾳ καὶ Ἰταλίᾳ ἀνακρίσεις, ὅσαι ἀπὸ τοῦ 1822 μέχρι τῆς σήμερον ἐγένοντο κατὰ τῶν μυστικῶν ἐταιριῶν καὶ τῶν ταρξιδῶν, οἱ ἀνακρινόμενοι πάντοτε ἠρωτήθησαν περὶ τῶν ὑποτιθεμένων πρὸς με σχέσεών των· ἐν ᾧ οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν οὐδέποτε ἐσχέτισθον πρὸς ἐμὲ, οὐδεὶς οὐδέποτε μ' ἐγνώρισε προσωπικῶς, καὶ εἰς οὐδεμίαν οὐδέποτε εἰσήλθον μυστικὴν ἐταιρίαν.

Περικυκλοῦντές με οὕτω διὰ μολυντικῆς ἀποσφαίρας ἐλπίζουσι ν' ἀπομακρύνωσιν ἐμοῦ τοὺς ἔχοντας ἐντιμὸν ὑπόληψιν ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ φαντάζονται νὰ με προσεγγίσωσιν εἰς τοὺς ἐν τῇ ἐναντίᾳ τάξει εὐρισκομένους.

Δὲν ἐπέτυχον, οὐδέποτε θὰ ἐπιτύχωσιν. Ὡσαύτως θὰ ἀποτύχῃ τὸ σχέδιόν των νὰ ἐξαλείψωσιν ἀπὸ τῆς μνήμης καὶ τῆς καρδίας τῶν Ἑλλήνων τὰ ἔχνη τοῦ παρελθόντος, ὅπως καταστρέψωσιν, ἢ τοῦλάχιστον παραμορφώσωσιν τὴν φύσιν τοῦ λαοῦ τούτου, ὥστε νὰ μὴ δύναται πλέον ἡ Ῥωσσία νὰ τὸν προστατεύσῃ.

Ἐπρόσπαθον νὰ πείσωσι τοὺς Ἕλληνας ὅτι αἱ Εὐρωπαϊκαὶ δυνάμεις ἤθελον τοὺς ἐγκαταλείψει, διότι εἶναι Ῥῶσοι, καὶ προσέθετον· «Ἐἴθετε Ῥῶσοι, διότι εἰς ἐκ τῶν ὑμετέρων εἶναι

»πάντοτε Ῥώσσοι, καὶ διότι ἔχετε εἰς αὐτὸν
»ἐμπιστοσύνην.»

»Οἱ Ἕλληνες μὲ ἡρώτων πῶς ἔπρεπε νὰ θεω-
ρήσωσι τὴν εὐσυνείδητον κατὰ τὸ φαινόμενον
δήλωσιν ταύτην. . . Ἦδυνάμην νὰ τοῖς ἀπαν-
τήσω;—Ἦδυνάμην νὰ τοὺς συμβουλεύσω;

»Ἡ σιωπὴ μου, ἡ ἀπομόνωσίς μου, ὁ τίτλος
ὃν φέρω εἰσέτι, δὲν ἦσαν τόσα ἐπιχειρήματα ἐξ
ὧν ἡ πανουργία καὶ ἡ δολιότης πολιτικῶν τινῶν
ὠφελούντο ἐπιδειξίως, ὅπως ἀποπλανήσωσι καὶ
ἀφανίσωσιν ἀνεπιστρέπτως τοὺς ἀτυχεῖς; Ἕλ-
ληνες;»

»Ἐκτοτε δὲν μοι ἐπετρέπετο νὰ μείνω ἐπὶ
πλέον καὶ οἰκειοθελῶς εἰς θέσιν, ἐξ ἧς οἱ Ἕλ-
ληνες ἐμόρφωνον γνώμην ἐπιβλαβὴ πρὸς αὐτοὺς
καὶ ἥτις ἀφ' ἑτέρου διήγειρε τὰς κατ' ἐμοῦ ὑπο-
νοίας καὶ καταμηνύσεις τινῶν ἀνακτοβουλίων.

»Τοιοῦτο ἦτο τὸ ζήτημα ὑπερ δὲν ἡδύνατο νὰ
λυθῇ εἰμὴ διὰ τινος δικαίας ἀποφάσεως τῆς
Α. Μ. τοῦ Αὐτοκράτορος τῆς Ῥωσσίας.

»Ἦδη ἐπικαλοῦμαι αὐτὸ δεόμενος εὐσεβείας
τῆς Αὐτοῦ Αὐτοκρατορικῆς Μεγαλειότητος νὰ
λάβῃ ὑπ' ὄψιν τὸ παρὸν ἔγγραφο.

Ἐν Γενεύῃ, τῇ 12/24 Δεκεμβρίου 1826.

(Υπ.) ὁ Κόμης ΚΑΡΟΛΙΣΤΡΙΑΣ.»

ΛΟΓΟΙ Μ. ΡΕΝΙΕΡΗ ΚΑΙ Ε. ΚΟΚΚΙΝΟΥ

ἐκφωνηθέντες ἐπὶ τῇ καταθέσει τῶν λειψάνων τοῦ
Ἀδαμάντιου Κοραῆ ἐν τῷ νεκροταφείῳ Ἀθηνῶν
τῇ 8 Ἀπριλ. 1877.

Α'

[Υπὸ Μ. Ρενιέρη]

Πληροῦται λοιπὸν σήμερον ὁ διακαὴς πόθος
τοῦ Πανελληνίου, ἐκτελεῖται ἡ ἐντιμὸς ἐντολὴ
τῆς ἐν Μασσαλίᾳ ἐπιτροπῆς· τὰ ὅσα τοῦ ἀοι-
δίου Ἀδαμάντιου Κοραῆ ἀναλαμβάνονται ὑπὸ
τῆς μητρὸς Ἑλλάδος καὶ διὰ δημοσίας πομπῆς
τιμηθέντα παραδίδονται εἰς τὴν γῆν τῆς πατρί-
δος. Ἦν ἀπκνήτσωμεν ὁμοίαν τελετὴν ἐνταῦθα
γενομένην, δέον ν' ἀναδράμῃ ὁ στοχασμὸς ἡμῶν
μέχρι τῆς ἐβδομηκοστῆς ἑκτῆς Ὀλυμπιάδος, ὅ-
τε, ἐπὶ Φαίδωνος ἄρχοντος, ὁ Κίμων ἀνευρὼν
τοῦ Θησέως τὰ λείψανα, καὶ ταῦτα εἰς τὴν τριή-
ρη αὐτοῦ ἐνθήμενος καὶ κοσμήσας μεγαλοπρε-
πῶς, κατήγαγεν εἰς Ἀθήνας. «Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἡ-
σθέντες, λέγει ὁ Πλούταρχος, πομπαῖς λαμπραῖς
καὶ θυσίαις ἐδέξαντο τὰ ὅσα τοῦ Θησέως ὡσπερ
αὐτὸν ἐπανερχόμενον εἰς τὸ ἄστυ». Εἰς τὸ πρό-
σωπον τοῦ Θησέως ἐτίμων οἱ τότε Ἀθηναῖοι τὸν
ἥρωα, ὅστις μέγα καὶ θαυμαστὴν ἔργον εἰς νοῦν
βαλόμενος, συνώμισε περὶ τὴν ἀκρόπολιν τοὺς
τὴν Ἀττικὴν κατοικοῦντας, καὶ μίαν πόλιν
ἕνα δῆμον ἀνεδείξε τοὺς τέως σποράδας ὄντας.
Εἰς δὲ τὸ πρόσωπον τοῦ Κοραῆ τιμῶμεν τὸν ἄν-
δρα, ὅστις τοὺς πατέρας ἡμῶν εὐρὼν ἐν τῇ δια-
σπορᾷ τῆς δουλείας καὶ τῆς ἀμαθείας συνήγαγε

περὶ τὸν βωμὸν τῆς ἑλληνικῆς παιδείας, ἐδίδα-
ξεν αὐτοὺς ὅτι εἶναι ἐν ἔθνει, ἔχον προγόνους
τοὺς διδασκάλους τῆς ἀνθρωπότητος, ἐμόρφωσε
τὸ αἴσθημα αὐτῶν καὶ τὴν γλῶσσαν καὶ ἐγένε-
το εἰς ἐκ τῶν πρώτων δημιουργῶν τῆς ἑλληνι-
κῆς ἀναγεννήσεως.

Τὸ ἔθιμον τῶν ἀρχαίων τοῦ τιμᾶν δι' ἐξαιρέ-
των τιμῶν τὴν κηδεῖαν τῶν μεγάλων ἀνδρῶν ἀ-
νεμνήσθη αὐτὸς ὁ Κοραῆς, ὅταν κατὰ τὴν 10
Ἰουλίου τοῦ 1791 ἔτους ἐγένετο θεατῆς τῆς
μεγαλοπρεπεστάτης πομπῆς, δι' ἧς οἱ Γάλλοι
μετέφερον ἀπὸ τῆς Βασιλείας εἰς τὸ Πάνθεον τὰ
ὅσα τοῦ Βολταίρου. Σώζεται ἐπιστολὴ τοῦ τό-
τε ἐν Παρίσιος ἀγνώστου πολίτου ἔθνους περι-
φρονημένου καὶ ἐκ τοῦ καταλόγου τῶν ζώντων
ἐξηλειμμένου, ἐν ᾗ περιγράφει τὰ αἰσθήματα
καὶ τὰς ἐντυπώσεις αὐτοῦ κατὰ τὴν ἡμέραν ἐ-
κείνην, ὅτε ἐκ τοῦ παραθύρου τῆς οἰκίας του με-
τὰ πολλῶν Ἀγγλῶν καὶ Γάλλων σοφῶν ἐθεάτο
τὴν θήκην τὴν περιέχουσαν τὰ ὅσα τοῦ μεγά-
λου σοφοῦ, ἐπάνω εἰς λαμπρὰν ἑμαῖαν συρμέ-
νην ἀπὸ δώδεκα λευκοῦ ἵππους, ἧς προηγούντο
φερόμενα τὰ συγγράμματα αὐτοῦ ἐν μέσῳ τῶν
ἀκαδημαϊκῶν καὶ τῶν σπουδαίων τῶν Παρισίων,
ἡκολούθει δὲ πλῆθος ἀναρίθμητον λαοῦ τιμῶν-
τος τὸν ποιητὴν, τὸν φιλόσοφον, τὸν ἱστορικόν
ὅστις προητοίμασε τὴν Γαλλίαν εἰς ὑποδοχὴν
τῆς ἐλευθερίας.

Δάκρυα ἀληθινὰ, δάκρυα ἀπαρηγόρητα, λέ-
γει ὁ Ἀδαμάντιος, μοῦ ἀπέσπασεν ἡ ἀνάμνη-
σις ὅτι οὕτω καὶ οἱ προπάτορες ἡμῶν, οἱ ἀμί-
μητοι Ἕλληνες, ἤξευραν νὰ τιμῶσι τὴν σοφίαν.
Καὶ ποιοὶ ἄλλοι ἔργων τύπος καὶ ὑπογραμ-
μὸς πατρός καλοῦ; Δὲν εἶναι αὐτοὶ οἱ Ἀθη-
ναῖοι οἵτινες κατέστησαν στρατηγὸν τῆς Σά-
μου τὸν Σοφοκλέα; . . . Ταῦτα ἔγραφε τότε ὁ
Ἀδαμάντιος τὴν στιγμὴν δὲ ταύτην ἡ ψυχὴ αὐ-
τοῦ παρισταμένη εἰς τὴν τελετὴν χαίρει βλέ-
πουσα ὅτι οἱ ἀγαπητοὶ αὐτοῦ Ἕλληνες ὑποδέ-
χονται τὰ ὅσα αὐτοῦ ὡς αὐτὸν ἐπανερχόμενον
εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐλευθέραν. Χαίρει βλέπουσα ὅτι
τιμῶμεν τὴν σοφίαν καὶ τὴν ἀρετὴν· ὅτι κατα-
θέτομεν αὐτὰ εἰς γῆν ταύτην τῶν Ἀθηνῶν, τὴν
καρδίαν τοῦ ἑλληνισμοῦ, ἐν τῷ μέσῳ τῶν τάφων
τῶν ἐνδόξων ἀνδρῶν τῶν κεκοιμημένων εἰς τὴν
νεκρόπολιν ταύτην καὶ συντελεσάντων μετ' αὐ-
τοῦ εἰς τὴν ἀνάστασιν τοῦ ἑλληνικοῦ γένους.
Χαίρει δὲ συγχρόνως ἡ ψυχὴ τοῦ Κοραῆ ὅτι οἱ
πρόδρομοι τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν ἀνεγέρσεως δὲν ἐ-
χώρισαν ποτὲ τὴν ἐλευθερίαν ἀπὸ τοῦ Εὐαγγελίου
καὶ ὅτι τὸ σύνθημα ὑπερ ἀφῆκαν ἡμῖν ἦν πίστις
καὶ πατρίς.

Εἴμεθα βέβαιοι ὅτι ἐκπληροῦμεν τὸν πόθον τῆς
ἀγίας ταύτης ψυχῆς ἐκφράζοντες πανδήμως τὴν
εὐγνωμοσύνην ἀπάντων τῶν Ἑλλήνων πρὸς τὴν
φιλέλληνα Γαλλίαν, ἥτις κατὰ τὸ ἔτος 1782
δεσχεμένη εἰς τοὺς κόλπους αὐτῆς τὸν Ἀδαμάν-

τιον ἐμόρφωσε τὸν ἄνδρα, τὸν ἐτίμησε, τὸν ἐδό-
ξασε, τὸν ἡγάπησεν ἴσα τοῖς ἰδίοις αὐτῆς τέ-
κνοις, καὶ φυλάξασα τὰ ὅσα αὐτοῦ, ἐπέτρεψεν
ἡμῖν, οὐχὶ ἄνευ ἐνδομύχου ἄλλους, νὰ τὰ μετα-
φέρωμεν ἀπὸ τὰς νέας εἰς τὰς ἀρχαίας Ἀθή-
νας.—Ἀλλὰ μὴ φρονήσῃς ἡμῖν τῆς ἡμέρας ταύ-
της, ὃ γῆ τῶν Παρισίων, ἴσα τῇ φυσάσῃ Ἑλλάδι
περιληφμένη ἀπὸ τὸν Ἀδαμάντιον. Ἔχε ἐν τοῖς
μεγάρους Σου τὴν Μηλίαν Ἀφροδίτην καὶ τὰλλα
τῶν προγόνων ἡμῶν ἀριστουργήματα, καὶ τέρπου
εἰς τὴν θέαν αὐτῶν, ἵνα οἱ καλλιτέχναι Σου θαυ-
μάζοντες καὶ μελετώντες αὐτὰ καὶ πρὸς τοὺς
ἀρχαίους ἀμιλλώμενοι, φυλάττωσιν καὶ εἰς τὴν
Ἑσπερίαν ἀναμμένην τὴν δᾶδα τῆς ἑλληνικῆς
τέχνης. Αὐτὰ ὅμως τὰ σεβαστὰ λείψανα, εἶναι
ὅσα ἐκ τῶν ὁστέων ἡμῶν ἄφες νὰ ἀποσπάσω-
μεν αὐτὰ ἀπὸ τὰς ἀγκάλας Σου. Εἰς τοὺς ἀρ-
χαίους χρόνους ἡ Πυθία ἤθελε ζητήσῃ διὰ χρη-
σμοῦ τὴν εἰς Ἀθήνας μεταφορὰν αὐτῶν, καὶ οἱ
προπάτορες ἡμῶν ἤθελον ποιήσῃ αὐτοῖς ναὸν
ὅπως ἐποίησαν τῷ Λυκούργῳ καὶ τῷ Ἀριστοτέ-
λει. Εἰς τοὺς χρόνους ἡμῶν χρησιμοδοτεῖ ἡ κοι-
νὴ συνείδησις· εἰς τὴν φωνὴν αὐτῆς ὑπακούον-
τες, καταθέτομεν σήμερον ταῦτα εἰς τὸν τύμ-
βον τοῦτον, ὅστις ἔσται ἑσσεὶ τὸ προσκυνητή-
ριον τῶν γενεῶν τῶν Ἑλλήνων.

Β'

[Υπὸ Ε. Κοκκίνου.]

Ἄν διὰδέχομαι τὸν προλαλήσαντα δὲν πράττω
τοῦτο ἐκ προσωπικῆς τινος ἀξιώσεως, ἀλλὰ πρὸς
ἐκπλήρωσιν καθήκοντος ἐκ τῆς ἐμῆς ἀπορέου-
τος θέσεως. Ὡς ἀντιπρότανις τοῦ Πανεπιστη-
μίου ἐπετράπην ὑπὸ τῆς ἀκαδημαϊκῆς Συγκλή-
του νὰ χαριετίσω διὰ συντόμου προσφωνήσεως
τὴν τῶν τιμῶν λειψάνων τοῦ Ἀδαμάντιου Κο-
ραῆ ἀνακομιδὴν καὶ ἐγκατάθεσιν εἰς τὸν τύμ-
βον, ὃν πρὸς ὑποδοχὴν αὐτῶν παρεσκεύασεν ἡ
εὐσεβὴς γνώμη τῶν φιλοτίμων τοῦ ἔθνους τοῦ-
του ἔργου αὐτουργῶν καὶ συνεργῶν.

Τὸ ἀπαραιτήτον τῆς λειτουργίας ἔστω μοι
ἐνώπιον τῆς ὑμετέρας ἐπισκεψίας εἰς δικαίωσιν
τῆς ὑπακοῆς.

Ἄν κηδεύομενον τὸν τελευταῖον τῆς ἀρχαίας
Ἑλλάδος Ἕλληνα, τὸν φιλοπόιμενα, ἐτίμησαν
ἀπαντήσασαι ἐπὶ τὴν ἐκφορὰν ἄπασαι αἱ πόλεις
καὶ κῶμαι τῆς ἀρχαίας συμπολιτείας, καὶ Σὺ
ὡσαύτως τὸν πρῶτον τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος
Ἕλληνα συμπαραπέμπουσι μετὰ δέκα ἀπὸ τῆς
τελευτῆς Σου Ὀλυμπιάδας εἰς τὸ ἐν τῇ νεκρο-
πόλει ταύτῃ τέμενός Σου ἡ εὐγνωμοσύνη καὶ ὁ
σεβασμὸς πάσης πόλεως καὶ κώμης τῆς τελευ-
θέρης καὶ τῆς δούλης Ἑλλάδος.

Καὶ ἡ ἔκτασις τῆς σοφίας Σου καὶ οἱ ἀειθα-
λεῖς καὶ κοινωφελεῖς αὐτῆς καρποὶ καὶ τῆς πρα-
κτικῆς Σου ἀρετῆς τὸ ὑπέροχον περιέθεντο το-
σαύτην τῆς δόξης τὴν αἴγλην εἰς τὸ ὄνομά Σου,
ὥστε ἡ μνηεὶς αὐτοῦ νὰ θεωρῇται ὡς ὁ μόνος

προσῆκων ἔπαινος, πᾶν δ' ἄλλο ἐγκώμιον ὡς ἐ-
λάττωσις τῆς ὀφειλομένης Σοὶ τιμῆς.

Ἡ σκέψις αὕτη ἐπιβάλλει καὶ ἐμοὶ ὡς ἀνάγκης
ὅρον τὴν ἀπὸ τῶν εἰθισμένων ἐπαίνων ἀποχὴν,
τοσοῦτω μᾶλλον ὅσοι καὶ ἄλλοτε, ἐπὶ τῆς τοῦ
ἀνδριάντος ἀποκαλύψεως, κατ' ἐντολὴν καὶ τότε
τῆς ἀκαδημαϊκῆς Συγκλήτου τὸν λόγον λαθὼν
ἀπέδωκα κατὰ τὸ μέτρον τῶν ἀσθενῶν μου δυ-
νάμεων τὸν φόρον τοῦ θαυμασμοῦ εἰς τὴν μνήμην
τοῦ μεγάλου ἀνδρός.

Δίκαιον ὅμως καὶ πρέπον τῇ πανδήμῳ ταύτῃ
τελετῇ νομίζω νὰ μὴ μείνωσιν ἀμνημόνευτοι οἱ
λόγοι, δι' οὓς ἐκρίθη ἀναγκαῖον ὑπὸ τῆς ἐθνικῆς
γνώμης νὰ μετατοπισθῇ ἡ κόνις τοῦ Κοραῆ ἐκ
τῆς φιλοξένου χώρας τῆς φιλέλληνας Γαλλίας
εἰς τὸ ἱερὸν τῆς πατρίδος ἑδαφος.

Ὁ ἄρτι ἀπὸ τοῦ τάφου τοῦτου λαλήσας ἀ-
ξιότιμος πρόεδρος τῆς ἐν Ἀθῆναις ἐπιτροπῆς πα-
ρέβαλε μετὰ ἐξαιρέτου εὐφυΐας τὴν ἀνακομιδὴν
τῶν λειψάνων τοῦ ἀοιδίου γέροντος πρὸς τὴν
ἐπὶ Φαίδωνος ἄρχοντος γενομένην ὑπὸ τοῦ Κί-
μωνος ἀνεύρεσιν τῶν λειψάνων τοῦ Θησέως ἐν
Σκύρῳ καὶ τὴν εἰς Ἀθήνας αὐτῶν καταγωγὴν.
Τὸ γόητρον, ὃ ἐνέσταξεν εἰς τὰς ψυχὰς ἡμῶν ὁ
προσφιλεὲς ῥήτωρ διὰ τῆς οἰκείας αὐτῷ τοῦ λό-
γου χάριτος, ἐπαναφέρει τὴν διάνοιαν ἡμῶν ὡς
ἐν στερεοτυπίᾳ πρὸς τὸν Ἀθηναῖον ἥρωα, ὡς
πρὸς ὅρον παραβολῆς τοῦ λαμπροτάτου τῶν
κατορθωμάτων τοῦ Κοραῆ. Ὅπως ὁ Θησεὺς δὲν
ἠράσθη εἰς μόναν τὰς ἐγκυκλίους ἡρωϊκὰς πρά-
ξεις, ἀλλ' ἀπέβλεπεν, ὡς πρὸς τὸ κοινωφελέστα-
τον τῶν ἔργων, εἰς τὴν ἰδρυτὴν ἐννόμου πολι-
τείας, καὶ συναγαγὼν εἰς ἐν τὰ σποράδην πρό-
τερον οἰκοῦντα τὴν Ἀττικὴν πλήθη συνεστήσατο
ἐξ αὐτῶν τὴν μεγάλην τῶν Ἀθηνῶν πόλιν, οὕτω
καὶ ὁ Κοραῆς, νέος τῆς ἑλληνικῆς παιδείας Θη-
σεὺς γενόμενος, δὲν ἔστρεψε μόνην τὴν ἀπὸ τῶν
φιλολογικῶν ἀριστεῶν δόξαν, ἢν ἄπαντες οἱ
πρὸ αὐτοῦ, πολλοὶ δὲ καὶ ἐκ τῶν μετ' αὐτὸν
σοφῶν τοῦ ἔθνους ἡμῶν ἐξήλωσαν, ἀλλ' ἐπεβά-
λετο καὶ κατώρθωσε νὰ ἐνώσῃ εἰς ὁργανικὸν σύν-
δεσμον τὰς ἐν τῇ διασπορᾷ τῶν γραμμάτων
πνευματικὰς τοῦ ἔθνους δυνάμεις, καὶ ν' ἀπο-
δείξῃ τοῖς ἐν ἡμῖν τῆς σοφίας μύσταις ἐνιαῖον
τὸ κέντρον, μίαν καὶ κοινὴν τὴν πατρίδα καὶ
πόλιν, τῆς ἐθνικῆς δηλονότι παιδεύσεως τὸν πε-
ρίβολον.

Ἡ διὰ τῆς παιδείας ἀνάπλασις καὶ μόρφωσις
τοῦ ἔθνους ὑπῆρξε διὰ τὸν Κοραῆν ὁ διηγετὴς τοῦ
βίου σκοπὸς καὶ τοῦ σκοποῦ τούτου ἡ ἐπίτευξις
τῶν κατορθωμάτων αὐτοῦ τὸ μέγιστον. Ἡ πνευ-
ματικὴ τοῦ ἑλληνισμοῦ ἐνόησεν αὐτὸν ἔλαβεν ἱ-
δρυτὴν καὶ θεσμοθέτην, ὡς ἡ τῶν Ἀθηναίων Πο-
λιτεία ἰδρυτὴν καὶ πρῶτον αὐτῆς νομοθέτην ἔ-
σχε τὸν Θησεά.

Ἀρχηγέτης δὲ τῆς πνευματικῆς ταύτης πο-
λιτείας ἀποδειχθεὶς ἀπέθετο πᾶσαν προσωπικὴν

καὶ ἰδιωφελῇ σκέψιν, ἀφιερῶσας ἄπασαν τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ψυχῆς τὴν δύναμιν εἰς μόνην τῶν συμφερόντων τοῦ ἔθνους τὴν ἐξυπρέτησιν.

Ἡ δριότης τοῦ βίου καὶ ἡ μεγαλοσύνη τῆς αὐταπαρνήσεως αὐτοῦ ὑπερέβησαν καὶ τὰ βαρύτατα τῆς ἀνθρωπίνης ἀρετῆς τάλαντα. Ἐν ᾧ διὰ τῆς ἡρωϊκῆς τῆς ψυχῆς του ἐγκαρτερήσεως κατηγωνίζετο τὴν ἀσθένειαν τοῦ σώματος παλαιῶν ἡμέραν καὶ νυκτὸς διὰ τῆς ἐργασίας κατὰ κρισιμωτάτων οἰκονομικῶν δυσχερειῶν, δὲν ἔσπερξε νὰ δεχθῇ τὴν ἐπανειλημμένως προσενεχθεῖσαν αὐτῷ καθηγεσίαν τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων ἐν τοῖς δημοσίοις τῆς Γαλλίας παιδευτηρίοις, περὶ τὴν ὁποίαν ἐσπούδαζον καὶ διὰ τὴν ὕλικὴν ὠφέλειαν καὶ διὰ τὰς ἐξ αὐτῆς τιμὰς οἱ σπουδαιότατοι ἐκ τῶν Γάλλων ἑλληνιστῶν. Ἀπεποιήθη δὲ τὸν διορισμὸν, ὡς προκύπτει ἐκ τῆς ἄρτι δημοσιευθείσης γαλλικῆς αὐτοῦ ἀλληλογραφίας, ἵνα μὴ περισπᾶται δι' αὐτὸν ἐκ τῶν ὑπὲρ τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους καὶ τῆς νεολαίας αὐτοῦ προωρισμένων ἐργασιῶν του.

Ἡ μόρφωσις τῆς ἐθνικῆς γλώσσης καὶ ἡ παιδεία τοῦ νοῦ καὶ τῆς καρδίας τῶν ὁμογενῶν ὑπῆρξαν μέχρι τοῦ τέλους τῆς ζωῆς ἐκ τῶν μελεμμάτων αὐτοῦ τὰ κυριώτατα. Ἀπαντα τῶν ἀνθρωπίνων γνώσεων τὰ θέματα ἐφώτισεν διὰ τῆς σοφίας αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἀπάντων αὐτῶν ἄμεσον ἐπορίσαστο τὴν ὠφέλειαν τῇ πατρίδι.

Τοσαύτῃ πρὸς τὰ ὕλικά ἀγαθὰ καὶ πρὸς τὴν ἰδιοπράγμονα δόξαν ἀλλοτριότης μετὰ τοσαύτης ἡνωμένη σοφίας δὲν ἀπαντῶσιν εὐκόλως ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις. Τοιαύτης ἀρετῆς λαμπρότατον ἔχει πρότυπον ἡ ἀρχαία Ἑλλάς τὸν Σωκράτην, πρὸς αὐτὸν δὲ μόνος ὁ Κοραῆς δύναται νὰ ὑποστῇ τὴν σύγκρισιν ἀνεμέσητον.

Ἡ ἀπὸ τῶν σοφῶν ἀνδρῶν ὠφέλεια εἶναι ἐκ παλαι κοινὸν τῆς ἀνθρωπότητος κτῆμα· ἀλλ' ὅταν τῆς σοφίας αὐτῶν οἱ μόχθοι ἔλαβον ὡς κυριώτατον σκοπὸν καὶ τέλος τὴν τοῦ πατρίου ἔθους ἀνάστασιν καὶ προκοπὴν, τότε γεννᾶται διὰ τὴν πατρίδα ἡ ὑποχρέωσις τοῦνὰ διεκδικήσῃ τὰ σώματα αὐτῶν ἵνα προσφέρῃ αὐτοῖς τὴν ἀνάπαυσιν ἐν τοῖς φιλοστόργοις αὐτῆς κόλποις. «Γὰρ δὲ πατὴρ ἔχει κόλποις τῶν πλεῖστα καμόντων νόμω», ἐπεὶ ὁνητοῖς ἐκ Διὸς ἦδε κρίσις».

Τὰ δ' ἔθνη, παρ' οἷς ἐπὶ μικρὸν ἢ καὶ πολὺν χρόνον ζήσαντες ἐτάφησαν οἱ τοιοῦτοι μεγάλοι ξένοι, προθύμως πάντοτε ἀπέδωκαν τὰ λείψανα αὐτῶν εἰς τοὺς ὁμογενεῖς.

Ἐπὶ τῆς ἀποδόσεως τῆς σοφοῦ τοῦ μεγάλου Ναπολέοντος καὶ τῆς τοῦ ποιητοῦ Φοσκόλου, ἐσχάτως δὲ καὶ ἐπὶ τῆς ἀποδόσεως τιμιωτάτου νεκροῦ, τοῦ μεγάλου ἀληθῶς ἐν φιλανθρωπίᾳ καὶ ἐν ἀγαθοεργίᾳ Ἀμερικανοῦ Πειμπόδη (Pembody), τὸ ἀγγλικὸν ἔθνος περιέβητο διὰ περιφανῶν παραδειγμάτων εἰς τὴν συνήθειαν ταύτην τὴν σφραγίδι διεθνούς καθήκοντος.

Ἡ μεγαλόψυχος Γαλλία, ἥτις τὸν Κοραῆν καὶ ζῶντα ἐτίμησε καὶ θανόντα ἐν τοῖς κόλποις αὐτῆς ἐδέξατο, δὲν ἦτο δυνατόν ν' ἀρνηθῇ τὴν κόπιν αὐτοῦ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἥτις, ἂν δὲν ἀντεποιεῖτο αὐτῆς, θὰ κατεκρίνετο ὑπὸ τῆς συνειδήσεως καὶ τῶν ἰδίων τέκνων καὶ σύμπαντος τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου ὡς ἔνοχος ἀγνωμοσύνης ἅμα καὶ ἀναισθησίας. Ἄν περὶ ἀνδρὸς ἐπὶ σοφίᾳ μόνον διαπρέψαντος ἐπρόκειτο, ἡ Ἑλλάς ἀποβλέπουσα εἰς τὴν διεθνή τῆς σοφίας αὐτοῦ δόξαν δὲν ἤθελεν ἀμφισβητήσῃ τῆς διηγεοῦς τιμῆς τοῦ τάφου τῇ γῇ, ἣν ὁ ἀοιδίμος ἐφίλησεν ὅσον καὶ τὴν φύσασκν αὐτὸν Ἑλλάδα, μολονότι ἡ καταπλουτουσα τῆς ἀπὸ τῶν οἰκείων σοφῶν δόξης Γαλλία οὐδαμῶς ἐπιδέεται καὶ τοῦ ἐξ ἡμῶν ἐράνου. Ἀλλ' εἴπαμεν ἤδη ὅτι τοῦ Κοραῆ τοῦ μεγαλοῦ ἐξεδηλώθη ἰδίως ἐν τῇ πρακτικῇ ὠφελείᾳ, ἣν ἀπὸ τῶν πόνων αὐτοῦ ἐησαύρισε τῇ πατρίδι. Ἐκτὸς δὲ τούτου εἶναι πασίγνωστον, καὶ μάλιστα ἐκ τῶν ἄρτι δημοσιευθεισῶν πρὸς τὸν Ῥοχέτιον καὶ πρὸς ἄλλους σοφοὺς τῆς Γαλλίας ἐπιστολῶν, ὅτι ὁ ἀοιδίμος ἐστέναι καὶ ἐπ' αὐτῆς ἀκόμη τῆς φιλοξένου γῆς τῆς προσφιλοῦς αὐτῷ Γαλλίας διὰ τὴν στέρησιν τῆς πατρίδος, ἐξ ἧς εἶχεν ἀναχωρήσει ἵνα μὴ τῆς τυραννίης ἡ ὕβρις καὶ τῆς δουλосύνης ὁ ζυγὸς μαράνῃσι τὸ πνεῦμα αὐτοῦ καὶ τὸ φρόνημα, καὶ πρὸς τὴν ὁποίαν μετὰ τὴν ἐλευθέρωσιν αὐτῆς δὲν ἠδυνήθη πρὸ τοῦ θανάτου νὰ ἐπανέλθῃ διὰ τὴν ἀσθένειαν τοῦ γήρατος.

Οὕτε δικαίον, οὕτε ὅσιον ἦτο ν' ἀδιαφορήσωμεν οἱ Ἕλληνες περὶ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν λειψάνων αὐτοῦ ἐν τῇ ἐλευθέρᾳ πατρίδι, πρὸς τὴν γῆν τῆς ὁποίας ἄσβεστον ἔτρεφε τὴν διψῶν ἡ ψυχὴ αὐτοῦ ἐν τῷ βίῳ. Καθῆκον ἐθνικῆς εὐγνωμοσύνης ἅμα δὲ καὶ εὐσεβεῖας πρὸς τοὺς πόθους τοῦ κεκοιμημένου ἐπιτελοῦντες, ἀνεδέξαντο τῇ πρωτοβουλίᾳ τοῦ περιπύστου οἴκου τῶν ἀδελφῶν Ῥάλλη οἱ ἐν Μασσαλίᾳ καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ ὁμογενεῖς τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἀνακομιδῆς τῶν λειψάνων καὶ τῆς ἀποκαταστάσεως αὐτῶν εἰς τὸν προκείμενον τάφον, ὅστις ἰδρυμένος ἐν ταῖς κλειναῖς Ἀθήναις, ὡς ἐν τῷ κέντρῳ τοῦ πολιτικοῦ καὶ τοῦ πνευματικοῦ βίου τῆς τε ἀρχαίας καὶ τῆς νέας Ἑλλάδος, θέλει ἐρμηνεύει τορῶς τοῖς πᾶσι τὴν πρὸς τὸν τεθνεῶτα τιμὴν καὶ ἀγάπην τοῦ ἔθνους καὶ διεγείρει τὸν ζῆλον τῶν ἀρετῶν αὐτοῦ ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν εἰς πᾶσαν ἑλληνικὴν καρδίαν.▲

Καὶ οἱ ἐπιζῶντες ἐκ τῶν ἐν Γαλλίᾳ σοφῶν φίλοι καὶ ὁμιληταὶ τοῦ ἐξόχου ἀνδρὸς, καὶ οἱ ἐπίγονοι αὐτῶν, προσφωνοῦντες εἴτε νοερῶς εἴτε καὶ ἐν τῷ πολυανδρίῳ τούτῳ τὸ σεμνὸν τοῦ σώματος αὐτοῦ ἐνδικίτημα, θέλουσιν αἰσθανθῆναι ὅτι ἡ μεταφορὰ αὐτοῦ εἰς τὴν γενέτειραν γῆν ἠῤῥησεν ἐν ταῖς ψυχαῖς τῶν Ἑλλήνων τὴν πρὸς τὴν Γαλλίαν ἀγάπην καὶ εὐγνωμοσύνην, ὣν ὁ

Κοραῆς ὑπῆρξε διαπρύσιος κῆρυξ. Ἐν τῇ συναίσθησει δὲ ταύτῃ θέλουσι βεβαίως χαριετίσει μεθ' ἡμῶν τὸν τάφον τοῦ σοφοῦ Ἑλλήνου διὰ χαριετίματος μεταπεποιημένου ἐκ τῶν ὠραίων στίχων, οὓς Πλάτων ὁ κωμικὸς ἐποίησεν εἰς τὸν τάφον τοῦ Θεμιστοκλέους:

«Ὁ σὸς δὲ τύμβος ἐν καλῷ κεχωσμένος
»τοῖς συμφύλοις πρόσρησις ἔσται εὐσεβής».

Ὅτε ὁ ἀρχιτωλὸς Θεόδωρος Κορνᾶ Τράκας εἶδεν, ἐν τῇ πολιορκίᾳ τῶν Σαλῶνων (1821), φονευθέντα πρὸ τῶν ἐφθαλμῶν του τὸν υἱὸν του Σταμάτην, εἶπε πρὸς ἐνθάρρυνσιν τῶν στρατιωτῶν του: «Γάμος χωρὶς σφαγὰ δὲ γίνεται.»

ΠΡΩΤΟΜΑΪΑ

Τίς δὲν ἐώρτασε τὴν Πρωτομαΐαν πολλάκις καὶ πάντοτε μεθ' ἡδυπαθείας; Τίς δὲν ἐνθυμεῖται τὸ εἰκοστὸν, τὸ εἰκοστὸν πέμπτον ἔτος τῆς ἡλικίας του κατὰ τὴν πρωτομαΐαν; Καὶ ἐὰν πᾶσαι αἱ ἐορταί, πάντα τὰ ἐπιτόπια ἔθιμα καταργηθῶσιν ὑπὸ τὸ λίστρον τοῦ ψυχροῦ ἐγωῖσμου, ἡ Πρωτομαΐα, εἴμεθα βέβαιοι, θὰ μείνῃ, διότι ἔχει συνηγοροῦσαν ὑπὲρ αὐτῆς τὴν φύσιν, συνηγοροῦντα τὰ ἄνθη, συνηγορούσας τὰς ἀηδόνες, συνηγοροῦν πᾶν αἶσθημα θελκτικόν, ἐμφυτευθὲν ὑπὸ τοῦ Δημιουργοῦ εἰς τὴν ἀνθρωπίνην καρδίαν. Ὡ φίλτατε Τανταλίδη! ποσάκις ἐδάκρυσα ἀπομνημονεύων τὸν τελευταῖον ἔμφορ σου εἰς τὸν Μάϊον κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην!

Ἄν πραγμάτων ἄλλοις ἄλλοις!

ὦ τοῦ χρόνου σιδήρεον κράτος!

Ποῖος πρῶτα σ' ἀπῆλθον, καὶ ποῖον

μ' ἀπαντᾷ καὶ μ' ἀφίνας ἐσχάτως!

Πρῶτος ὄρθριζον πάντοτε, πρῶτος

τῶν ἀπείρων σου, Μάϊε, φίλων

ν' ἀπομάζω, ἀγνᾶς, ἔτι σκότος,

τὰς Μαΐτιδας ὀρούσας τῶν φύλλων.

Ἀπὸ θάμνου εἰς θάμνον μεταίρων

ἀγαλλόμενον, Μάϊε, πόδα,

μὲ χαρὰν χρυσάλλιδων εὐπτέρων

ἔτι κάλυκας ἔδρεπον ῥόδα

πλὴν ψαλῖς συμφορᾶς θεηλάτου,

ῥιζήδων τὰ πτερά μου τεμνοῦσα,

μοχθηρὰν ἀντ' εὐκαίῳ θανάτῳ

μοὶ χαρίζεαι ζωὴν τιμιωτέραν.

Ῥικνὸς ἀφρονῆς καὶ δύσκολος γέρον,

ἐπ' ἀδῆλου προσκόπτων ἐδάφους,

βακτηρίαν δυσβάστακτον φέρων,

ποῦ βαδίξω, ἀλλ' ἢ πρὸς τοὺς τάφους;

Χωρισμοῦ διαζύγιον πλέον,

Μάϊέ μου, καὶ λάβε καὶ φέρε!

ἰδοὺ σήμερον, στένων καὶ κλαίων,

σοὶ φωνᾷ τὸ πένυστατον Καίριε!

Εἰς τὸ γοερὸν τοῦτο καὶ ἐπιθανάτιον ἀληθῶς ἄσμα τοῦ κύκνου τῆς Χάλης, ὡς ἀντιτάξωμεν τὸ φαιδρὸν καὶ ἀφελὲς καὶ πεζὸν τραγούδιον τῶν νησιωτῶν, τὸ ὁποῖον ἄδουσιν πανεύθυμοι καὶ

ἀνθοστεφεῖς, χορεύουσι τὸν ἐθνικὸν αὐτῶν χορὸν, φέρουσιν γύρω τὸν ἀνεμόμυλον:

Ἦλθ' ὁ καιρὸς καὶ ἡ ἄνοιξις, τὸ Μάϊ, τὸ Μάϊ,

ἦλθε τὸ καλοκαίρι,

ᾧ ποῦ θὲ νὰ γενοῦμε ταῖρι.

Στάζουν τὰ δένδρα ζάχαρι, τὸ Μάϊ, τὸ Μάϊ,

καὶ τὰ βουνὰ πιπέρι

ἦλθε τὸ καλοκαίρι,

ᾧ ποῦ θὲ νὰ γενοῦμε ταῖρι,

καὶ οἱ γονεῖοί μας συμπεθεροί, κτλ.

Ἡ πρωτομαΐα διεδέχθη τὸν Ῥωμαϊκὸν Μαΐου-μαῖν. Ἡ λέξις Μαΐουμας, παράγωγος τοῦ φοινικικοῦ μαῖμ (ὕδατος), σημαίνει, κατὰ τὴν τῶν Φοινίκων διάλεκτον, ἐορτὰς ἐν γένει ἡ παῖγνια, καὶ ἰδιαιτέρως τὰς τελουμένας ἐν τοῖς παραλίοις εὐθυμίας ὑπὸ τῶν ἀλιέων, ἀγωνιζομένων ἐπιδεξιῶς νὰ πίπτωσιν ἀλλεπάλληλοι ἐν τῷ ὕδατι πρὸς παιδιὰν καὶ τέρψιν τῶν θεατῶν. Τῷ δὲ χρόνῳ κατέστη κανονικὴ ἐορτὴ, τεταγμένη ὑπὸ τῶν ἀρχόντων ἐν ἡμέραις ῥηταῖς πρὸς διάχυσιν τοῦ λαοῦ. Οἱ Αἰγύπτιοι κατέβαινον ὅπως ἀπολαύσωσιν αὐτῆς εἰς τὸ Κάνωβον, ὅπου ἐτελοῦντο τὰ σκανδαλωδέστερα ὄργια. Ἐν δὲ τῇ παλαιᾷ Ῥώμῃ ἐτελεῖτο κατὰ τὸν Μάϊον μῆνα, εἰς τιμὴν τῆς Ἀφροδίτης καὶ τοῦ Διονύσου· ὁ τῆς ἐορτῆς δὲ ταύτης καιρὸς ὠνομάζετο Μαΐουμας, διήρκει δὲ τριάκοντα ἡμέρας καὶ ἐδαπάνων πᾶμπολλα εἰς τὴν θέαν ταύτην. Ὅθεν ὁ Ἰουλιανὸς κατακρίνει τοὺς Ἀντιοχεῖς, οἵτινες ἦσαν κατ' ἐξοχὴν ἐπτοημένοι πρὸς τὴν ἐορτὴν ταύτην, αὐμῶν δ' ἐκαστος, λέγων, εἰς τὰ δεῖπνα καὶ τὰς ἐορτὰς τοῦ Μαΐουμα χαράματα ἀπολέσαντες, ὑπὲρ δ' ὕμνων αὐτῶν καὶ τῆς σωτηρίας τῆς πόλεως οὐδεὶς ὅσιν, οὔτε ἰδίᾳ τῶν πολιτῶν, οὔτε ἡ πόλις κοινῇ. Καὶ φαίνεται ὅτι τῷ ὄντι αἱ ἐν Κανώβῳ ἀκολασίαι ἀνενοῦντο κατὰ τὴν πανήγυριν ταύτην, καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἡ πολιτεία καὶ ἡ Ἐκκλησία τὴν ἀπηγόρευσαν ἢ ἐν Τρούλλῳ μάλιστα σύνοδος ἐν τῷ ΜΒ' αὐτῆς κανόνι περιαιρεῖ αὐτὴν παντελῶς ἐκ τῆς τῶν πιστῶν πολιτείας. Ἐπειδὴ ὅμως πᾶσα κακὴ συνήθεια, ἀρκεῖ νὰ θεραπεύῃ τὰς ὀρέξεις τοῦ ὄχλου, εἶναι δυσέκριπτος, καὶ ἀπόδειξις τούτου πρὸς τοὺς ἄλλους καὶ ἡ ἀπὸ τῆς Ἰταλίας εἰς τὴν Ἑπτάνησον, κἀκεῖθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα παρεισφρήσασα δυστυχῶς κακόρρεκτος ἐορτὴ τῆς πρώτης τῶν νηστειῶν ἡμέρας, οἱ Αὐτοκράτορες Ἀρκάδιοι καὶ Ὀνώριοι τὴν ἐπανήγαγον, κατὰ τὸ πρῶτον τῆς αυτοκρατορίας αὐτῶν ἔτος, ὑπὸ τὸν ὅρον ὅμως τῆς εὐσχημοσύνης καὶ τοῦ πρὸς τὴν δημοσίαν ἠθικὴν σεβασμοῦ. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἀδύνατον ἦτο νὰ τηρηθῇ ἡ παραγγελλομένη

1. Τοιοῦτό τι παράξενον ἔθιμον διατηρήθη καὶ παρὰ τοῖς χυδαίοις τῶν ἡμετέρων, προσπαθοῦντων νὰ ῥίψωσιν εἰς τὸ ὕδωρ ἀλλήλους κατὰ τὴν 7 Ἰανουαρίου, καὶ μετ' αὐτοῦ ἔως ἔχει τινὰ σχέσιν καὶ τὸ ῥίψιμον τοῦ Σταυροῦ εἰς τὴν θάλασσαν κατὰ τὴν ἐορτὴν τῶν Θεοφανείων.

νη εὐταχίᾳ, ἀπηγορεύθη πάλιν μετὰ τέσσαρα ἔτη.¹

ΡΑΨΩΔΟΣ

Ἐκ τῶν δημοτικῶν ποιημάτων ἀπηγγέλλοντο διάφορα τεμάρια εἰς τελετάς, ἢ ἐορτάς, μετὰ τι προανάρχουσμα λύρας, παρὰ τῶν καλουμένων ἀοιδῶν ἢ ραψῳδῶν, οἵτινες ἔχοντες ποιητικὰ προτερήματα, ἀπήγγελλον ἐνταύτῳ καὶ ἑτερα ποιήματα ὑπ' αὐτῶν πεποιημένα. Κατὰ τὴν ἀπαγγελίαν ἐκράτουν εἰς τὰς χεῖρας αὐτῶν ῥάβδοι, ὅθεν εἰκόσθη, ὅτι τὸ ὄνομα ραψῳδός ἐλάβεν ἐκ τούτου τὴν ἀρχήν αὐτοῦ. Ἀλλὰ ραψῳδός καὶ ραψῳδεῖν δὲν σημαίνουσιν ἄλλο ἢ ἑπὶ ἀπαγγέλλειν τὸ ραψῳδεῖν λέγεται καὶ ἐπ' αὐτοῦ τοῦ ποιητοῦ, ὅστις ἀπαγγέλλει τὸ ἴδιον ποίημα· ραψῳδεῖται δὲ πᾶν ποίημα ὅπερ ἔχει μέτρον ἐπικόν, δηλ. στίχους ἰσομήκεις καὶ ἐκ τῶν αὐτῶν μέτρων, οἵτινες ἐπανέρχονται κατὰ σειρὰν καὶ δὲν ἀπαρτίζουσιν ἀντιφώνους στροφάς ἢ συστήματα. . . Ἡ λέξις συνετέθη ἐκ τοῦ ῥάπτειν ἀοιδίην, καὶ δηλοῖ τὴν συνεχῆ καὶ ἀδιάκοπον ἀπαγγελίαν τῶν ἐπῶν. Διήρκεσε δὲ ἐπὶ 1000 ἔτη ὁ τρόπος οὗτος τῆς ἀπαγγελίας τῶν ἐπῶν· ὁπόσον δὲ συνεκίνουν τοὺς ἀκροατάς οἱ ραψῳδοί, στολὴν εὐπρεπεστάτην ἐνδεδυμένοι, καὶ μεθ' ὑποκρίσεως ἀπαγγέλλοντες τὰ ποιήματα, περιγράφει κάλλιστα ὁ Ἐφέσιος ραψῳδός Ἴων, καίτοι κατεριωνεύεται ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος ἐν τῷ ὁμωνύμῳ διαλόγῳ.²

ΤΑ ΟΡΦΑΝΑ

Κατὰ τὸ γαλλικόν, ὑπὸ Δημητρίου Βικέλα.

«Μάν, κοιμᾶσαι; ἄνοιξε τὰ μάτια σου καὶ ὁμίλει,
Ὁμίλει καὶ σκιαζόμεθα νὰ σοῦ μιλοῦμε μόνα»
Ἄλλαι φορεῖς τὸν ὕπνον σου ἐσάλευες τὰ χεῖλη,
Κι' ὅταν κοιμᾶσθαι ἔμοιαζε πῶς λές τὴν προσευχή σου.
Ἀπόψε εἶσαι ἡσυγῇ καὶ κρύα σὰν εἰκόνα,
Τὰ χεῖλη σου ἀκίνητα, βουδὴ ἡ ἀναπνοή σου.

Μάν, γιατί ἔς τὸ στήθος σου γέρνεις τὴν κεφαλὴ σου;
Σ' ἐφταίξαι τὰ ἔρρημα κ' ἐσφάλησαι τὸ ῥάτι,
Καὶ δὲν γυρίζεις νὰ μᾶς ὀδῇς τὰ πόδια σου πετμένα;
Ὁ λύχνος σβύνει, ἔς τὴν γωνία τὰ ξύλα στακτωμένα
Τρίζουν· ἂν δὲν μᾶς νοιασθῇς, μανούλα, σὲ κοιμᾷται
Κ' ἐμεῖς, καὶ ὁ λύχνος κ' ἡ φωτιὰ μαζὶ ὅ' ἀποσβύσθωμε.
Καὶ τί θὰ πῇς ὅταν μᾶς ὀδῇς νεκρὰ καὶ παγωμένα,
Καὶ μᾶς μιλήσῃς, καὶ ἐμεῖς νεκρὰ τί λέγεις δὲν ὅ' ἀκούμε;
Τοῦ κἀκου θὰ παρακαλῇς γιὰ μᾶς τὴν Παναγιά σου·
Ὅς μᾶς κρατῇς ἀναίσθητα ἔς τὴν κρύαν ἀγκαλιά σου.

Ἐύνησε μάν, βίλει μας κ' ἐμᾶς νὰ κοιμηθῶμε.
Φέρε τὰ κρύα χεῖρα σου μέσ' τὰ χεστά μας στήθη.
Ἄχ, τόσην ὥρα τὰ πτωχὰ σὲ κρίζουμε τοῦ κἀκου.
Ἐύνησε μάν, νὰ μᾶς πῇς κανένα παραμῦθον;

Πέμα; τὸ βασιλιόπουλο, ποῦ χρυσὰ ῥοζὰ ἐφόρει,
Ποῦ ἦταν ἡ ἀγάπη του μέσ' τὴν σπηλιὰ τοῦ δράκου,

1. Ἐστία, ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει ἐκδομένη, Σ. Α. Βλαστόπου.
2. Ὁρφεὺς ὁδολογία, ἐκδ. ὑπὸ Β. Γ. Βουδάνου, 1877.

Ποῦ εἶχε ἄσπρο ἄλογο μὲ πέταλ' ἀσημένια,
Κ' ἐσκότωσε τὸν δρόμοντα καὶ τοῦκλεψε τὴν κόρη·
Ἦ φέρε τ' Ὀρλόγι σου εἰκόνες νὰ μᾶς δείξῃς,
Νὰ ἴδωμεν ἀγγέλους μὲ πτερὰ, καὶ ἁγίους μὲ τὰ γένεια,
Καὶ τὸν Χριστὸν ἔς τῆς Παναγίας τὴν μητρικὴν ἀγκάλη.

Ἄκουσε μάν· ἔβυνησε! τὰ μάτια δὲν ὀ' ἀνοίξῃς;
Σκιαζόμεθα. . . ὁ λύχνος μας σβύνει ἀγάλη ἀγάλη·
Κρυόνομε μετ' τὴ γωνία ἔριν' ἡ στάκτη στίβα.
Ἐύνησε μάν. Τὰ στοιχεῖα θάμβουν μέσ' τὴν καλύβα!

ὦ, φθάνει πᾶ ὁ ὕπνος σου, ἡ προσευχή σου φθάνει·
Μὴ μᾶς τρομάξῃς· ἄνοιξε τὰ μάτια σου, μητέρα!
Ἄλλη φορὰ μᾶς ἔλεγες γιὰ κείνον ποῦ πεθάνη
Πῶς μεταδίνει ἔς ἄλλη γῆ, σὲ μιὰ ζωὴ δευτέρα·
Γιὰ θάνατο, γιὰ μνήματα μᾶς ἔλεγες· θυμᾶσαι;
Γιὰ πέμας, τί εἶν' ὁ θάνατος; δὲν μᾶς μιλεῖς; κοιμᾶσαι;

Ὀλοφυγίς τὰ ὄρφανὰ ἔτσι παραπονιόσταν,
Κι' οὐδ' ἄκουε καὶ οὐδ' ἀνοίγῃς τὰ μάτια τῆς ἡ μάν·
Κι' ὅταν ἔξημέρωσ' ἡ αὐγὴ κ' ἐκείνη ἐκοιμοῦσταν,
Λυπητερὰ ἔς τὴν ἐκκλησίαν ἐσήμαν' ἡ καμπάνα.

Κ' οἱ χωρικοὶ ποῦ ἔρχονταν τὸ βράδυ ἀπ' τὸν ἀγρό τους,
Ἐπὶ τὴν οὐρά τὴν μισανοικτὴ ἐγύριζαν τὸ ῥάτι,
Κ' ἐστέκονταν κ' ἐκύριζαν ἔς τὸ εὐκαίριο κρεβάτι
Γονατιστὰ τὰ δυὸ παιδιὰ νὰ κάμνουν τὸ σταυρὸ τους.

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

* Εἵσελθε εἰς κφενεῖον. Στοιχηματίζω μαζὶ σου ὅ,τι θέλεις, ὅτι δὲν θὰ δυνηθῇς νὰ εὕρῃς ἓνα μόνον Γάλλον, ὅστις νὰ σὲ εἴπῃ· «Δὲν καταλαμβάνω τίποτε ἀπὸ τὰ πολιτικά.» Ὅς εὕρῃς ὅμως πολλοὺς, οἱ ὁποῖοι νὰ ὁμολογήσουν ὅτι δὲν εἶναι δυνατοὶ εἰς τὸ Δόμιον, ἢ ὅτι τοὺς χερρίζουν πούντους εἰς τὸ σφαιριστήριον.

Ἰσως τοῦτο πρέπει νὰ τὸ ἐξηγήσωμεν ὡς ἐξῆς· ὅτι εἰς μὲν τὸ σφαιριστήριον καὶ εἰς τὸ Δόμιον παίζει τις καὶ χάνει τὰ ἰδικὰ του χρήματα, ἐνῶ εἰς τὴν πολιτικὴν παίζει τις καὶ χάνει τὰ χρήματα τῶν ἄλλων. (Ἀλφόνσος Κάρρ).
* Τῆς ἐλευθερίας τὸ χρῶμα εἶναι τόσον βαθὺ εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν Ἑλλήνων, ὥστε καὶ ἡ τόσον πολυετής ἐκβαρβαρώσις δὲν τὸ ἐξέπλυνεν ὁλότελα μῆτε ἀπὸ τὴν λαλουμένην διάλεκτον. (Κοραῆς).

Κυρὸς ὁ μέγας ἀποθνήσκων, εἶπε πρὸς τὸν διάδοχον τοῦ βασιλείου του· «Μάθε, παιδί μου, ὅτι δὲν σώζει τὴν βασιλείαν τὸ χρυσοῦν τοῦτο σκῆπτρον, ἀλλ' οἱ πιστοὶ φίλοι εἶνε ἀληθέστατον καὶ ἀσφαλέστατον βασιλείων σκῆπτρον. Μὴ νομίσῃς δὲ, ὅτι οἱ ἄνθρωποι ἐκ φύσεως φυτρόνουςι πιστοὶ, ἀλλ' ἕκαστος ἐτοιμάζει ἑαυτῷ φίλους πιστούς. Δὲν κατορθοῦται δὲ ἡ κτῆσις αὐτῶν διὰ τῆς βίας, ἀλλὰ διὰ τῆς εὐεργεσίας.»

1. Γάλλον, λέγει ὁ ξένος συγγραφεὺς· ἀλλ' ἡμεῖς δυνάμεθα νὰ γράψωμεν Ἑλλήνα, χωρὶς νὰ ἀλλοιωθῇ παντάπασις ἡ δημοτικὴ ὁρθότης τῆς παρατηρήσεως.